AUT, XLIV, 2006, p. 201-230

ELEMENTE DE ORIGINE GERMANĂ ÎN DIALECTUL ISTROROMÂN

de

Ana-Maria POP

Dezvoltarea istroromânei într-un mediu aloglot, precum şi factori de ordin politic, economic, cultural şi sociolingvistic au dus la exercitarea unei puternice influenţe slave, dar şi romanice asupra acestui idiom. Cum era firesc, lexicul istroromân poartă cel mai puternic amprenta acestor influenţe, configuraţia sa fiind deosebit de eterogenă: pe lângă elementele de origine latină moştenite şi cele slave vechi, există un număr impresionant de cuvinte croate, slovene şi italiene (împrumuturi din dialectul veneţian, în special, dar şi din italiana literară). Acestora li se adaugă şi un număr mai mic de elemente de origine germană, care au pătruns direct, dar mai ales indirect, prin intermediul croatei şi/sau al slovenei. Numărul relativ redus al acestor termeni şi faptul că au intrat în istroromână, în cea mai mare parte, prin intermediar croat sau sloven, constituie, probabil, şi motivul pentru care în literatura de specialitate există, cu puţine excepţii[1], doar referiri sumare în legătură cu aceste împrumuturi, însoţite de câteva exemple.

Cu toate că elementele de origine germană nu au aceeaşi pondere ca celelelalte împrumuturi făcute de istroromână, considerăm că identificarea şi inventarierea lor prezintă interes pentru stabilirea structurii lexicale a acestui idiom românesc.

Astfel, în lucrarea de faţă am încercat să prezentăm o parte din aceşti termeni, clasificându-i totodată pe sfere semantice. Sursele de informare au fost: Ion Maiorescu, *Itinerar în Istria şi vocabular istriano-român*, ediţia a II-a, publicată de Titu Maiorescu, Bucureşti, Editura Librăriei Socec, 1900 (în continuare: Maiorescu); Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în „Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig", herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1899, p.

[1] Vezi, în acest sens, Vasile Arvinte, *Deutsche Lehnwörter im Istrorumänischen*, în idem, *Die Deutschen Entlehnungen in den rumänischen Mundarten (nach den Angaben des rumänischen Sprachatlasses)*, Berlin, 1971, p. 177-180.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

175–396 (în continuare: Byhan); Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea a II-a (*Texte şi glosar*), Halle a.d. S. 1914 (în continuare: Popovici II), Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, II. *Introducere – Gramatică – Caracterizarea dialectului istroromân*, Bucureşti, 1926; III. *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, Bucureşti, 1929 (în continuare: Puşcariu, SI II, SI III); Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, Bucureşti, Editura Academiei, 1959 (în continuare: Cantemir); August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998 (în continuare: Kovačec); *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. *Partea I*, de Sever Pop, vol. II, Sibiu-Leipzig, 1942 (în continuare ALR I/II); *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. *Partea a II-a*, vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (şi termeni înrudiţi)*. B. *Familia, naşterea, copilăria, nunta, moartea, viaţa religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, de Emil Petrovici, Sibiu-Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940 (în continuare: ALR II); *Atlasul lingvistic român* [II], serie nouă, vol. I-VII, [Bucureşti], EA, 1956-1972 (în continuare: ALR s.n.); *Micul atlas lingvistic român* [II], serie nouă, vol. I-III, Bucureşti, 1956-1967 (în continuare: ALRM s.n.); Wolfgang Dahmen, Johannes Krammer, *Le inchieste istro-rumene di Ugo Pellis*, *Parte prima: questioni 1-1512*, „Balkan Archiv", Neue Folge, 13, 1988, p. 209-281; *Parte seconda: questioni 1513-3338*, „Balkan Archiv", Neue Folge, 16, 1991, p. 107-137 (în continuare: Pellis); Radu Flora, *Micul atlas lingvistic al graiurilor istroromâne (MALGI)*, Bucureşti, Editura Academiei, 2003 (în continuare: Flora, MALGI); Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul lingvistic istroromân. Atlante linguistico istrorumeno*, Pula, 2002 (în continuare: Filipi, ALI); Richard Sârbu, Vasile Frăţilă, *Dialectul istroromân. Texte şi glosar*, Timişoara, Editura Amarcord, 1998 (în continuare: Sârbu-Frăţilă).

Pentru stabilirea etimologiilor am consultat, pe lângă lucrările amintite, şi următoarele opere lexicografice: Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, vol. I-IV, Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1971-1974 (abreviat: Skok); Marko Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana, 2003 (abreviat: Snoj); Hildegard Striedter-Temps, *Deutsche Lehnwörter im Serbokroatischen*, Berlin, 1958 (abreviat: Striedeter-Temps, DLSkr.); Hildegard Striedter-Temps, *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*, Berlin, 1963 (abreviat: Striedeter-Temps, DLSlov.).

În ceea ce priveşte modul de pătrundere a acestor împrumuturi, deşi este posibil ca unii termeni să fi intrat direct[2], datorită faptului că

[2] Vezi, în acest sens, Vasile Arvinte, *op. cit.*, p. 177.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

majoritatea istroromânilor cunosc şi vorbesc curent croata, respectiv slovena (în Jeiăn) am indicat în dreptul etimonului forma din germană doar în cazul în care împrumutul german nu era atestat în unul dintre aceste două idiomuri slave.

În cadrul materialului înregistrat, am operat următoarea clasificare: substantive (*termeni referitori la meserii şi ocupaţii*; *termeni denumind unelte şi obiecte de uz casnic*; *termeni referitori la casă, curte, construcţii gospodăreşti; alte edificii*; *termeni referitori la alimente, mâncăruri şi băuturi*; *termeni referitori la îmbrăcăminte şi încălţăminte*; *relaţii sociale, naţionalitate*; *armată*; *termeni care denumesc unităţi de măsură şi monede*; *timpul şi diviziunile lui*; *cuvinte referitoare la regnul vegetal*; *cuvinte referitoare la regnul animal*; *diverse*), adjective, verbe, interjecţii, numerale şi calcuri lingvistice.

1. **Termeni referitori la meserii şi ocupaţii**:

BÍSCUP s.m. „episcop” Byhan 194; Maiorescu 95: *biscop*; Popovici 93: *bişcup*; Puşcariu SI III 304; Kovačec 38: *bíşcup, -u* (J); Pellis 2157 **vescovo**: *bìşc^{o}pu* (J), *bìścupu* (S), *bíscupu* (B); (vezi şi *infra scof*).

Et.: *biscup* corespunde cr. *biskup* „idem”, iar *biskop* – slov. *biskop* „idem” (Byhan 194; vezi şi Popovici 93; W. Dahmen, J. Krammer, *Le inchieste istro-rumene di Ugo Pellis*, p. 123). Cr. *b ȉskup, b ȉškup* „idem” (< germ. de sus vechi *biscof*, germ. de sus med. *bischof* – Striedeter-Temps, DLSkr. 104; vezi însă Skok I 157).

COH, COH́ s.m. „bucătar” Cantemir 162.

Et.: cf. germ. *Koch* „idem”.

CÚČAR, -R s.m. „vizitiu” Popovici II 103: *cučer*; Puşcariu SI III 307; Cantemir 163; ALR s.n. II, h. 281 **vizitiu**.

Et.: cr. *kučer* „idem” (< germ. de sus mod. *Kutscher* – Striedeter-Temps, DLSkr. 150).

CÚHAR, -R s.m. „bucătar” Puşcariu SI III 307; Cantemir 163.

Et.: cr. *kȕhar*, slov. *kûhar* „idem”, pe care Skok II 224, s.v. *kȕhati*, respectiv Snoj 332, s.v. *kúhati* le consideră derivate din cr., slov. *kúhati* (vezi *cuhę́i̯*) + suf. *-ar*; vezi şi Striedeter-Temps, DLSkr. 151, s.v. *kùhinja*; idem, DLSlov. 162, s.v. *kúhinja*.

CÚHARIŢĘ, -E s.f. „bucătăreasă” Cantemir 163.

Et.: cr. *kuharica*, slov. *kûharica* „idem”, considerate de Skok II 224, s.v. *kȕhati*, respectiv Snoj 332, s.v. *kúhati*, ca fiind formate de la cr., slov. *kúhati* (vezi *cuhę́i̯*) + suf. *-ica*; vezi şi Striedeter-Temps, DLSkr. 151, s.v. *kùhinja*; idem, DLSlov. 162, s.v. *kúhinja*. Poate fi vorba şi de un derivat pe teren istroromân din *cúhar* + suf. *-iţę*.

FÉŞNAR, -U (J) s.m. „pădurar” Kovačec 78.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

Et.: cr. *fèšnar* „idem” (< germ. *Förstner*, *Förster* „idem” – Skok I 524, s.v. *fôra*[1]).

JŃÍDAR, -U, -I s.m. „croitor” Byhan 393; Popovici II 118; Puşcariu SI III 332: *zńidar*; Cantemir 182: *şnǻi̯der*, *-r*; Flora, MALGI, h. 117 **croitor**: (*ăn) şnái̯dăr, şnái̯dăru*; *doi̯ şnái̯dăr, şnái̯dări̯* (J); *ur jnídaru*, (mai mulți) *jnídar, jnídari̯* (L, S); *un jnídar, jnídaru*; (mai mulți – pl.) *jnídari̯* (Sc).

Et.: forma *jnídar* < cr. *žnìdar*, slov. *žnîdar, -ja* „croitor” (Byhan 393, Popovici II 118), iar *şnǻider* < cr. *šnâjder* „idem”. Cr. *žnìdar* < germ. de sus med. *snîdære* (Striedeter-Temps, DLSkr. 199*, s.v. šnâjder*), slov. *žnîdar* < germ. de sus med. *snîdære, snîder* „croitor”, germ. de sus mod. *Schneider* (Striedeter-Temps, DLSlov. 254; vezi şi Snoj 873), iar cr. *šnâjder* < germ. de sus mod. *Schneider* „idem” (Skok III 406, s.v. *šnâjdar*; Striedeter-Temps, DLSkr. 199).

MÁHER, -I s.m. „mahăr” Sârbu-Frățilă 225.

Et.: cr. *maher* „idem”; cf. germ. *Macher* „mai mare, şef” (Sârbu-Frățilă 225).

MÁISTRU, MAIŞTRI s.m. „maistru”: *Mesarii-s maiştri*. („Măcelarii-s maiştri”) Sârbu-Frățilă 226.

Et.: germ. *Meister* „meşter” (Sârbu-Frățilă 226).

PÉCL'AR s.m. „cerşetor” Maiorescu 111: *peclar*; Byhan 304; Popovici II 134: *pecl'år, -u, -i*; Puşcariu SI III 319; Cantemir 178: *pécler, -r*; Kovačec 144: *pécl'ar, -u* (J, B), *pétl'ar, -u* (J); ALR s.n. V, h. 1252 **lingău**: *pi̯étl'ar*.

Et.: cr. *pètljar*, *pekljár*, slov. *petlar*, *patlar* (Byhan 304; Popovici II 134); formele din croată şi slovenă provin din bav.-austr. *Pettler* „cerşetor” (Striedeter-Temps, DLSkr. 172; idem, DLSlov. 193, s.v. *pétlati, -am*; vezi şi Skok II 652, s.v. *petljar*).

PI̯EC, PÉCURE s.m. „brutar” ALR s.n. II, h. 504 **brutar**; Cantemir 175: *pec, peḱ*.

Et.: cr. *pek* „idem” (< bav.-austr. *Peck* – Striedeter-Temps, DLSkr. 171; vezi şi Skok II 628, s.v. *pèći*), slov. *pę́k* „idem”, pentru care vezi Striedeter-Temps, DLSlov. 192; Snoj 503.

SCOF, -U, -I s.m. este înregistrat de Maiorescu 121 cu sensul „demnitar ecleziastic, mai mic decât episcop, abate, arhimandrit” şi preluat de Byhan 339: *şcof*, cu acelaşi sens; Popovici II 147, 154 înregistrează formele *scof*, *şcof* însă cu sensul „căciula (comănacul) episcopului catolic”, precizând că glosarea făcută de Byhan e inexactă; vezi şi *şcófa de cumǻrac* ALR s.n. IV, h. 1161 **calota pălăriei**.

Et.: slov. *škof* (Byhan 339). Popovici II 154 trimite la acelaşi etimon sloven, cu mențiunea că sensul din ir., „pălăria din capul episcopului”, este figurat.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

Slov. *škȍf, škọ́fa* < **pškȍf* < germ. de sus vechi *biscof* (Snoj 728-729; vezi şi Striedeter-Temps, DLSlov. 219; Skok I 157, s.v. *bïskup*).

ŞLÓSAR, **ŞLU̯ÓSARI** s.m. „lăcătuş” ALR s.n. II, h. 501 **lăcătuş**.

Et.: slov. *šlọ́sar* (< germ. de sus med. *sloʒʒær*, germ. de sus mod. *Schlosser* – Striedeter-Temps, DLSlov. 220); cf. şi cr. *šlòser* „idem” (< germ. de sus mod. *Schlosser*, germ. de sus med. *sloʒœre*, *sloʒʒer* – idem, DLSkr. 198).

ŞUMÅISTĂR, ŞUMÅIŞTRI s.m. „învățător, dascăl” Byhan 356: *şu(l)mái̯stăr* (J); Popovici II 156: *şulmái̯stăr, -u* (J); Sârbu-Frățilă 286; Flora, MALGI h. 143 **învățător**: *(ăn) şùma.éştăr*; *doi̯ sùma.éştĕr*, *şùma.éştări̯* (J).

Et.: cf. slov. *šo(l)master* „idem” < germ. *Schulmeister* „idem” (Sârbu-Frățilă 286; vezi şi Byhan 356, Popovici II 156); cf. şi slov. *šộlmašter, -štra, šộlmošter, šộlmešter*, cu acelaşi etimon (Striedeter-Temps, DLSlov. 222; vezi şi Snoj 734).

ŞÚŞTAR s.m. „pantofar” ALR s.n. II, h. 518 **pantofar**; Flora, MALGI, h. 111 **pantofar**: *(ăn) şúştar(u), (doi̯) şúştar, şúştari̯* (J).

Et.: slov. *šuštar, -ja*; cf. şi cr. *šȕster* „idem”. Termenul sloven este un împrumut din germ. de sus med. *schuoster* < *schuoch-sutœre* „idem” (Striedeter-Temps, DLSlov. 222, s.v. *šộštar*; vezi şi Snoj 745), iar cel croat din germ. de sus mod. *Schuster* – Striedeter-Temps, DLSkr. 214; vezi şi Skok III 407, s.v. *šoljin*).

TÍŞLER, -U, -I s.m. (J) „tâmplar” Byhan 360; Popovici II 158; ALR II, h. 222 **tâmplar**: *tíşlęru, tíşl'aru*; ALR s.n. II, h. 551 **tâmplar**; Flora, MALGI, h. 113 **tâmplar**: *(ăn) tíşl'ar*, *tíşl'aru*; *doi̯ tíşl'ari̯* (J); *ur tişl'ár, tişl'áru*; (mai mulți) *tişl'ár, tişl'ári̯* (N).

Et.: cr. *tìšler*, *tišljar*, *tèšljar*, slov. *tišler, tíšljar* (Byhan 360, Popovici II 158). Formele din croată şi slovenă provin din germ. de sus med. tz. *tischler*, germ. de sus mod. *Tischler* (Striedeter-Temps, DLSkr. 217; idem, DLSlov. 237).

ȚÍMERMÅN s.m. „dulgher” ALR II, h. 221 **dulgher**.

Et.: cr. *cimerman* „idem” (< germ. de sus mod. *Zimmermann*, germ. de sus med. *zimberman* – Striedeter-Temps, DLSkr. 110), slov. *cimerman* (vezi Striedeter-Temps, DLSlov. 102, s.v. *cimperman*).

ȚINγLESAR s.m. „tinichigiu” ALR s.n. II, h. 535 **tinichigiu**.

Et.: germ. *Zinngläser* (Arvinte, *Die Deutschen Entlehnungen* 180).

u̯ÅɲTAR s.m. „cantonier” ALR s.n. III, h. 872 **cantonier**; ALR s.n. III, h. 902 **straja comunei**.

Et.: cr. *vahtar* „paznic” (derivat din cr. *vahta* (*infra*) sau împrumut din germ. *wachter*, germ. de sus med. *wahtære* – Striedeter-Temps, DLSkr. 221, s.v. *vahta*), slov. *vahtar* „idem” (< germ. de sus med. *wahtære* – idem, DLSlov. 243).

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

ZŃIDARIȚĘ s.f. „croitoreasă” Puşcariu SI III 332; Kovačec 190: *şnái̯deriţa* (J).

Et.: *zńidar* + suf. *-iţa*. În ceea ce priveşte forma *şnái̯deriţa*, aceasta poate fi derivată pe teren istroromân din *şnái̯der* + suf. *-iţa*, însă nu poate fi exclusă nici ipoteza împrumutului, termenul *šnajdarica, -erica* fiind înregistrat de Skok III 406, s.v. *šnâjder*.

2. **Termeni denumind unelte şi obiecte de uz casnic**

ÅCHS, -U, -URLE s.m./s.n./s.f. „osie” Byhan 296; Popovici II 89; ALR s.n. I, h. 160 **cep (la grindeiul morii)**: *åcsa*; Filipi, ALI, 955 **inima carului (sala, asse del carro)**: *o åcsa (do åcse)* (J); *un åcs (doi̯ åcs)* (S, Sc, L, B, Z); *un åcs (do åcsure)* (Şc, T, C); *un åcs (doi̯ åcs, do åcsure)* (N); Filipi, ALI, 965 **cui (la roata de lemn)**: *o åcsa (do åcse)* (J); *o åcs (doi̯ åcs, do åcsure)* (S); *un åcs (doi̯ åcs)* (N).

Et.: germ. *Achs(e)* „axă, osie” s.f., în pronunție austriacă (Popovici II 89).

CRÅMP, -URE s.m/s.n. „târnăcop” Popovici II 102: *cråmpu*; Cantemir 163; ALR s.n. I, h. 27 **târnăcop:** *cråmpu, -ure*; Filipi, ALI, 998, **târnăcop**: *ăn cråmp (doi̯ cråmpure)* (J); *un cråmp (doi̯ cråmp, do cråmpure)* (S, B, C); *un cråmp (doi̯ cråmp)* (N, Sc, L, T, Z, M); *un cråmp (do cråmpure)* (Şc).

Et.: cr. *krȁmp*, čak. *krâmp* „târnăcop, sapă” (< carint. *Krampe* „Spitzhaue, Kralle”, respectiv o formă cu apocopă *Kramp*^{e}, germ. de sus mod. *Krampe* – Striedeter-Temps, DLSkr. 148; vezi şi Skok II 178, s.v. *krȁmp*), slov. *krȁmp*, *krámpa* „eine Haue mit zwei entgegengesetzen Picken oder einer Picke mit einer schmalen Bahn; der Karst” (< germ. de sus med. *krampe* „târnăcop cu vârf ascuțit; picon” – Striedeter-Temps, DLSlov. 157; Snoj 318).

FÍNGER s.m. (J) Filipi, ALI, 685 **degetar**: *(ăn) ~*; *doi̯ fínger*.

Et.: cf. germ. *Finger(hut)* „degetar”.

FLǪÅŞE, **FLÅS** s.f. „ploscă” ALR s.n. IV, h. 1038 **ploscă**.

Et.: cr. *flȁša* „sticlă, carafă” (< germ. de sus mod. *Flasche*, germ. de sus med. *vlasche* – Striedeter-Temps, DLSkr. 122; Skok II 688, s.v. *plȍska*), slov. *fláša* (vezi Striedeter-Temps, DLSlov. 120; Snoj 155).

GLÅJ, -U (J) s.m./s.n. „pahar” Byhan 223 (preluat de la Maiorescu); Maiorescu 106 (pl. *-i, -e*); Popovici II 112; Kovačec 84: *ylåj, -u, -ure* (J); ALR II, MN, 3910 **sticlă de lampă**: *ylåju (de zę́ęda)*; Pellis 797 **bicchiere**: *ylą́ju* (J); Filipi, ALI, 604 **pahar**: *ăn ylåj (do ylåjure*) (J); Filipi, ALI, 1302 **pahar [diferite tipuri]:** *ăn ylåj (doi̯ ylåjure*) (J).

Et.: slov. *glaž* „pahar, vas de sticlă” (Byhan 223; Popovici II 112); vezi şi cr. *glȁž* „idem”. Slov. *glȁž, gláža*, cr. *glȁž* < germ. de sus med. *glas*,

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

(germ. de sus vechi *glas*), germ. de sus mod. *Glas* (Striedeter-Temps, DLSlov. 128; idem, DLSkr. 130; vezi şi Snoj 174; Skok III 325, s.v. *stàklo*).

LÅMPĘ s.f. „lampă” Byhan 267; Filipi, ALI, 622 **lampă cu gaz**: *o låmpę (do låmpe)* (S, N); *o låmpa (do låmpe)* (Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C).

Et.: cr. *lámpa*, slov., it. *lampa* (Byhan 267). Pentru etimonul slov., cr. *lâmpa*, Skok II 265 trimite la germ. *Lampe* sau it. *lampa* < fr. *lampe*; Snoj 344, Striedeter-Temps, DLSlov. 165 indică drept etimon al slov. *lâmpa, -e* – germ. de sus mod. *Lampe*, germ. de sus med. *lampe* (< fr. *lampe*), iar pentru cr. *lâmpa*, Striedeter-Temps, DLSkr. 154 trimite la germ. de sus mod. *Lampe*, fr. *lampe*.

LÓI̯TRĘ (J) s.f. „scară” Byhan 266.

Et.: cr., slov. *lojtra* „idem” (Byhan 226). Cr. *lôjtra*, *lôjtre* < germ. de sus med. *leiter(e)*, germ. de sus mod. *Leiter* (Striedeter-Temps, DLSkr. 156; vezi şi Skok II 314), iar slov. *lǫ̑jtra, lǫ̑jtre* f. pl. < germ. de sus med. bav. *l¯iter*, germ. de sus med. *leiter(e),* germ. de sus mod. *Leiter* (Striedeter-Temps, DLSlov. 170; vezi şi Snoj 362).

PÉGL’Ę s.f. „fier de călcat” Byhan 304 (preluat de la Maiorescu); Maiorescu 116: *peglă, -e*; Popovici II 135; Kovačec 145: *pégyla* (J); ALR s.n. IV, h. 1232 **fier de călcat (rufe)**: *pi̯égyla*.

Et.: cr. *péglja* (Byhan 304; Popovici II 135); vezi şi cr. *pégla*. Pentru etimonul cr. *peglja* (Istria), *pégla* „idem”, Skok II 631, s.v. *pégla* trimite la germ. *Bügel(eisen)* „idem”, iar Striedeter-Temps, DLSkr. 170-171, s.v. *péglati*, la bav.-austr. *Pögel(eisen)*.

PLÁTA, -E s.f. „plită” Sârbu-Frăţilă 250: *purem pre plata costrola* („punem cratiţa pe plită”); ALR II, h. 286 **maşină de gătit**: *plåta*.

Et.: germ. *(Herd)platte* „plita maşinii de gătit” (Sârbu-Frăţilă 250).

PRI̯ÉŞA, PRÉŞE s.f. „teasc (de stors strugurii)” ALR s.n. I, h. 235 **teasc (de stors strugurii)**.

Et.: cr. *prȅša* „Druck, Presse” (< germ. de sus mod. *Presse*, germ. de sus med. *prësse* – Striedeter-Temps, DLSkr. 177; vezi şi Skok III 34, s.v. *prèmiti*), slov. *prę́ša*, pentru care vezi Striedeter-Temps, DLSlov. 201; Snoj 570.

PÚMPA s.f. în ***pumpa*** *de oşpriţe̯i rújele* ALR s.n. I, h. 228 **aparat de stropit via**; vezi şi ALR s.n. III, h. 909 **pompă de incendiu**.

Et.: cr. *pȕmpa*, slov. *pūmpa* „pompă” (< germ. de sus mod. *Pumpe* – Striedeter-Temps, DLSkr. 179; idem, DLSlov. 203; vezi şi Snoj 593). Skok III 75 consideră însă că forma croată este un împrumut din it. *pompa*.

RÅŞPĘ, -E s.f. „pilă mare, rindea” Byhan 330; Popovici II 143; Cantemir 178; ALR s.n. II, h. 540 **raşpă**: *rǫ̑åşpa, -e*.

Et.: cr. *ràšpa* „pilă, raşpel” (Byhan 330; Popovici II 143). Vezi şi slov. *râšpa* „idem”. Pentru etimonul cr. *ràšpa*, slov. *râjšpa, râšpa*, Skok III

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

111, s.v. *răšpa*, trimite la it. *raspa*, *raspare* < germ. *raspon*; Striedeter-Temps, DLSkr. 182; idem, DLSlov. 208 consideră cr. *rašpa,* slov. *râšpa* ca fiind împrumuturi din bav.-austr. *Rašpe/Raspe* „raşpel, pilă” (pentru forma slovenă, vezi şi Snoj 603).

ŞĂLIȚA, -E s.f. „cană, ceaşcă” Sârbu-Frățilă 283: *Iuva-i şăliţa?* („Unde-i cana?”).

Et.: cf. cr. *šolja* „ceaşcă” + suf. *-iţa*; cf. germ. *Schalle* „idem” + suf. *-iţa* (Sârbu-Frățilă 283); cf. şi cr. *šóljica, šälica* „ceşcuță” (< bav.-austr. *Schalle*, cu *a: o* dialectal, respectiv germ. *Schale* + suf. *-ica* (Striedeter-Temps, DLSkr. 201, s.v. *šólja*; vezi şi Skok III 380, s.v. *šälica*).

ŞCĂRE, -LE s.f. pl. „foarfeci” Byhan 341; Popovici II 154; Cantemir 182; Sârbu-Frățilă 283; Kovačec 188 (J); ALR s.n. II, h. 429 **foarfeci (de tuns oile)**; Filipi, ALI, 1007 ***foarfecă* de altoit**: *şcărele (o şcăre, do şcăre) [...]* (J); *o scăre (do scăr)* (S), *şcărele (úre şcărę, do şcăre) [...]* (N); *şcărele (úre şcăre, do şcăre) [...]* (Sc, L, B); *o şcăre (do şcăre)* (Şc, C); *úre şcăre (do şcăr)* (T, Z); Filipi, ALI, 1407 ***foarfeci* de tuns oile**: *şcărele [...]* (J, S, N, L, B, Şc, T, Z, M, C); *úre scăre (dvói̯e scăre)* (Sc).

Et.: cr. *škare*, *škàri*, slov. *škárje* f. pl. (Byhan 341; Popovici II 154; Sârbu-Frățilă 283). Cr. *škäre* f. pl. „foarfeci” < germ. de sus vechi *skâr*, pl. *skâri*, germ. de sus med. *schœre*, germ. de sus mod. *Schere* (Striedeter-Temps, DLSkr. 195; Skok III 399, s.v. *škäre*); slov. *škârje, -rij* „idem” < germ. de sus vechi *skâri*, pl. lui *skâr*, germ. de sus med. *schœre, schœr*, germ. de sus mod. *Schere* (Striedeter-Temps, DLSlov. 218; vezi şi Snoj 728).

ŞCĂRIČ s.m. „baza oiştei carului” Filipi, ALI, 958 **baza oiştei carului**: *(ăn) ~*; *(doi̯ şcăriče, doi̯ şcărič)* (J).

Et.: cr. *škärić*, *škärići* (pl.) „partea posterioară a oiştei, care e bifurcată”. Termenul croat este un derivat din *škäre* (*supra*) + suf. *-ić* (Skok III 399, s.v. *škäre*).

ŞLÉSA s.f. „cuiul care prinde cârceia de tânjală” ALRM s.n. I, h. 19 **cuiul care prinde cârceia de tânjală**.

Et.: cf. germ. *schließen*, *Schlüssel* (Arvinte, *Die Deutschen Entlehnungen* 180).

ŞPÉGEL’, -U, -I s.m./s.f. „oglindă” Byhan 347; Popovici II 155; Cantemir 182: *şpégăl’, -l’*; Kovačec 191: *şpégâl’, şpégl’u, şpégl’i* (B), *şpéγla, şpéγl’i, -ile* (J); ALR II, MN, 3905 **mă uit în oglindă**: *şpi̯éγla* (*i̯o ca^{u}tu-n ~*).

Et.: cr. *špégal*, slov. *špegel* „oglindă” (Byhan 347; Popovici II 155); vezi şi cr. *špègalij* „idem”. Pentru etimonul cr. *špègalij*, Striedeter-Temps, DLSkr. 203, s.v. *špígl* trimite la bav.-austr. *Spiegl*, şvăb. *špiəgl*, germ. de sus mod. *Spiegel*, germ. de sus med. *spiegel*, menționând

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

că nu este clară prezența lui *é*, care s-ar putea datora it. *speglio*, lat. medieval *spēglum*; vezi însă Skok III 409, s.v. *špȅgalj*. Slov. *špégel, -gla* < germ. de sus med. *spiegel*, germ. de sus vechi *spiagal* (Striedeter-Temps, DLSlov. 223; vezi şi Snoj 736 s.v. *špẹ̑gli, -ov*).

ŞPÍȚA (J) s.f. „vârf; vârf ascuțit” (*vršak, oštar vršak*) Kovačec 191; Filipi, ALI, 1122 **vârful țăruşului**: *o şpíța (do şpíțe) [...]* (J, Sc).

Et.: cr., slov. *špȉca* „vârf” (< germ. de sus mod. *Spitze*, germ. de sus vechi *spizzî* – Skok III 409-410; Striedeter-Temps, DLSlov. 224; Snoj 737).

ŞPURGÉT (şpurγét) s.m./s.n. „cuptor, maşină de gătit” Cantemir 180: *spȃrket, -e*; Kovačec 179, 191: *spȃrhet, -u, spȃrhete, -ele* (S); *şpȃrhet, -u, şpȃrhete, -ele* (C); *şpurγét*, *-u* (J; şi *şpurhét, -u*); Sârbu-Frățilă 285: *Čela-i şpurγét na lęmne* („Acela-i cuptor pentru lemne”); ALR II, MN, 3883 **rulă** (întrebare indirectă: Cum spuneți la cuptoraşul de la maşina de gătit, în care se frige carne şi se coc aluaturi?): *cuptóru de şpurγét*.

Et.: cf. cr. *sparhet* < germ. *Sparherd* „idem” (Sârbu-Frățilă 285); cf. şi cr. *špärhet*. Striedeter-Temps, DLSkr. 204, s.v. *špȍret* trimite, pentru diversele forme fonetice ale cr. *špȍret*, la bav.-austr. *[Spar]herd*, dial. *šporhert* (vezi şi Skok III 409, s.v. *špäret*). Cf. şi ven. *spàrcher, spàcher* „idem”, pentru care vezi Enrico Rosamani, *Vocabolario giuliano*, Trieste, Edizioni Lint, 1990, p. 1060, 1063.

ŞRȂFĂNȚIγER s.m. „şurubelniță” ALR s.n. II, h. 563 **şurubelniță**.

Et.: bav.-austr. *Schraufenzieher*, dial. *šrafntsi*, germ. de sus mod. *Schraubenzieher* (Arvinte, *Die Deutschen Entlehnungen* 180); cf. şi cr. *šrȁfcîger*, slov. *šrâvfencẹ̑gar*, *šrâvfencigar*, pentru care vezi Striedeter-Temps, DLSkr. 205; idem, Striedeter-Temps, DLSlov. 226.

ŞRÁI̯ŋGĘ s.f. „ştreang” Byhan 350; ALR s.n. II, h. 287 **şteanguri (la ham)**, h. 288 **ochiu (la şteangul hamului)**: *şrȃi̯ŋ́γe (colȃcu la şrȃi̯ŋ́γa*).

Et.: slov. *šranga* „Zaun, Schranke” (Byhan 350). Cf. şi cr. *štrâjnga*, *štrânjga*, *štrânga* „şteang, funie” (< germ. *Strang* – poate mai vechiul *Strange*, germ. de sus med. *stranc, strange* – Striedeter-Temps, DLSkr. 210; vezi şi Skok III 416).

ŞTÁI̯ŋGĘ s.f. înregistrat de Byhan 350 cu sensul germ. *Stange* (= „bară, tijă, prăjină”), *Hebebaum* (= „pârghie (de lemn)”); Popovici II 155: *ştangę, -e* „bârnă”; Kovačec 191: *ştáńya* (J) „oişte”; Filipi, ALI, 957 **oişte**: *o ştáńya (do ştáńye)* (J); Filipi, ALI, 974 **stinghii la brişcă**: *ştåńyele (o ştáńya, do ştáńye)* (J); *ştåńgele (o ştåńga, do ştåńge)* (S); *ştåńgele (o ştåńga, do ştåńge)* (N, Sc, L, B, T, M, C); *ştåńgile (o ştåńga, do ştåńgi)* (Z).

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

Et.: cr. *štánjga*, slov. *štanjga* (Byhan 350; vezi şi Popovici II 155); vezi şi slov. *štânga*. Cr. *štanga, štâjnga* „prăjină, bară” < germ. de sus mod. *Stange* (Skok III 411-412, s.v. *štanga*; Striedeter-Temps, DLSkr. 206); slov. *štânga* < germ. de sus med. *stange*, germ. de sus mod. *Stange* (Striedeter-Temps, DLSlov. 227; vezi şi Snoj 739).

TÉPIH, -I s.m. „covor” Sârbu-Frăţilă 288: *O vota toţ tepihi prin cåle i-a pobârţęit* („Odată, toate covoarele le-a aruncat în drum”).

Et.: cr. *tepih* „idem” < germ. *Tepich* (Sârbu-Frăţilă 288); vezi şi slov. *tępih*, *-a* „idem” (< germ. *Teppich* – Snoj 758); pentru etimonul termenului croat, vezi şi Striedeter-Temps, DLSkr. 217.

ŢÚGĂL’, ŢÚGL’U, ŢÚGL’I, ŢÚGL’ILE s.m. „partea metalică a bărbiei (sic!) care se pune calului între dinţi” Filipi, ALI, p. 636, nota 568; ALR s.n. II, h. 286 **dârlog (la căpăstru)**: *ţúhăl’u*.

Et.: cr. *cugalj*, gen. *cuglja* „hăţ, frâu” (< germ. de sus med. *zugel*, *zügel*, germ. de sus mod. *Zügel* – Striedeter-Temps, DLSkr. 112; Skok I 280), slov. *cugelj* „idem” (< germ. de sus vechi *zugil*, germ. de sus med. *zügel*, germ. de sus mod. *Zügel* – Striedeter-Temps, DLSlov. 104).

VÅGĘ, -A (J) s.f. „cântar” Byhan 387; Popovici II 163.

Et.: cr., slov. *vaga* „balanţă, cântar” (Byhan 387; Popovici II 163). Cr., slov. *vaga* < germ. de sus vechi *wâga*, germ. de sus med. *wâge*, germ. de sus mod. *Wage* (Striedeter-Temps, DLSkr. 220; vezi şi Skok III 559, s.v. *vâga*; Striedeter-Temps, DLSlov. 243; Snoj 804).

3. **Termeni referitori la casă, curte, construcţii gospodăreşti; alte edificii**

CLÓŞTRU „claustru” Maiorescu 100: *clostru, -e* „mănăstire, claustru”; Byhan 242; Popovici II 98; ALR II, h. 187 **mănăstire**.

Et.: cr. *kloštar*, slov. *kloštĕr* (Byhan 242); germ. *Kloster*, slov. *klostĕr*, srb. *kloštar* (Popovici II 98). Cr. *klȍštar*, gen. *klȍštra*, cr. kajk. *klošter* „mănăstire” < germ. de sus med. *kloster*, germ. de sus mod. *Kloster* (Striedeter-Temps, DLSkr. 144; vezi şi Skok II 93, s.v. *klâvstro*), iar slov. *klȃšter, -tra* „mănăstire” < germ. de sus med. *klôster*, germ. de sus vechi *klôstar*, germ. de sus mod. *Kloster* (Striedeter-Temps, DLSlov. 151; Snoj 284).

CÚHIŃE s.f. „bucătărie” Byhan 256; Popovici II 103: *cuhńę, -e*; Puşcariu SI III 307; Cantemir 163: *cúhńe, -ń*; Kovačec 57: *cúhińe, -a* (J); *cuhńe, -a* (S); Sârbu-Frăţilă 201; Pellis 735 **cucina**: *cùhińa* (J, S); *cùhina* (B); ALR s.n. IV, h. 1091 **bucătărie**: *cúɧl̓ńa*, *dǫ cúɧiń*.

Et.: cr., slov. *kùhinja* (Byhan 256; Popovici II 103; Sârbu-Frăţilă 201); vezi şi cr. *kùhina* „bucătărie”. Pentru formele din croată şi slovenă, Striedeter-Temps, DLSkr. 151, idem, DLSlov. 162, trimite la germ. de sus

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

vechi târziu (*spätalthochdeutsch*) *kuchīna* „bucătărie”, germ. de sus med. *kuchîn, küchen, küche*; pentru etimonul cuvântului croat vezi şi Skok II 224, s.v. *kȕhati*, iar pentru cel sloven – Snoj 332-333.

CVARTÍR, -U s. m (?) [sic!] (S) „locuinţă temporară” Kovačec 60: *i̯el' mérgu na cvartír*; Cantemir 163: *cvartír, -e* s.n.

Et.: cr. *kvàrtîr* „cartier, locuinţă, apoi tabără specială pentru soldaţi”, slov. *kvartír, -ja* „Quartier” (< germ. de sus mod. *Quartier*, germ. de sus med. *quartier* < fr. v. *quartier* – Striedeter-Temps, DLSkr. 152; idem, DLSlov. 163; Snoj 339); pentru forma croată vezi şi Skok II 251, s.v. *kvàrat*.

FĂRUŞ s.n. „casă parohială” Byhan 218; Popovici II 108: *faruş, -u* (se aude şi *faroş*).

Et.: slov. *fárovž*, *faroš* „casă parohială” (Byhan 218; Popovici II 108). Slov. *fárovž* < germ. de sus med. bav. **pharre·hûs* (Striedeter-Temps, DLSlov. 115; Snoj 148). Vezi şi cr. *faroš* „idem” (Striedeter-Temps, DLSkr. 118).

FLĂŞTRU s.n. glosat de Popovici II 110 „flastru”; Byhan 216.

Et.: slov. *flaštĕr* (Byhan 216; Popovici II 110); vezi şi cr. *flaštar*, kajk. *flašter*. Slov. *flášter, -tra* „caldarâm, pavaj; plasture” < germ. de sus med. *pflaster*, germ. de sus mod. *Pflaster* (Striedeter-Temps, DLSlov. 120). Cr. *flaštar*, kajk. *flašter* „idem” < germ. de sus mod. *Pflaster* (germ. de sus med. *pflaster*, germ. de sus vechi *pflaster*) (Striedeter-Temps, DLSkr. 122, s.v. *flaštar*; Skok I 521, s.v. *flȁštar*).

ɣRÚNĂTU, ɣRÚNTI „acareturi” Byhan 227: *grúnet, -u* „Grundstück”; Popovici II 113: *grunăt, -u* „pământ”; ALR II, MN, 3832 **acareturi**; Filipi, ALI, 1100 **gospodărie pe lângă casa săteanului**: *ən grúnət (doi̯ grúnti)* (J).

Et.: slov. *grunt* „Grund und Boden” (Byhan 227; Popovici II 113). Vezi şi cr. *grȕnt* „avere imobilă, moşie, proprietate” (< germ. de sus mod. *Grund*, germ. de sus med., germ. de sus vechi *grunt* – Striedeter-Temps, DLSkr. 132; Skok I 628); slov. *grùnt*, *grúnta* „pământ, proprietate” (< germ. de sus med. *grunt, -des,* germ. de sus vechi *grunt*, germ. de sus mod. *Grund* – Striedeter-Temps, DLSlov. 132; vezi şi Snoj 194).

SPITÅL *(şpitål)*, *-e* s.n. „spital” Byhan 348: *şpitål*; Popovici II 155: *şpitål, -u, -e, -le*; Cantemir 180; Kovačec 191: *şpitål, -u, -e, -ele* (J); Sârbu-Frăţilă 278 (*Måia-n spital acmo, ke-i bolna*); ALR II, h. 113 **spital**: *şpitålu, -e*.

Et.: slov., cr. *špitál* „spital” (Byhan 348; vezi şi Popovici II 155); germ. *Spital* (Sârbu-Frăţilă 278). Slov. *špitâl, -la* < germ. de sus med. *spital, spittel*, germ. de sus mod. *Spital* (Striedeter-Temps, DLSlov. 225; Snoj 738); cr. *špital* < germ. *Spital* (vezi Skok II 574-575, s.v. *ošpitan*; Striedeter-Temps, DLSkr. 204).

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

ŞÚLA, ŞUL' (J) s.f. „şcoală" Byhan 356: *şúlę* (J); Popovici II 156; Cantemir 182; Kovačec 192: *şúla, -e* (J); Sârbu-Frăţilă 286: *Mul'åra lucra-n şula. Iå-i čistačiţa*. („Soţia lucrează la şcoală. Ea e femeie de serviciu."); Pellis 1290 **scuola**: *şùla* (J); Flora, MALGI, h. 142 **şcoală**: *o şúla*; *doo̯ şúle, şúlele* (J).

Et.: slov. *šola* „idem" < germ. *Schule* (Sârbu-Frăţilă 286; vezi şi Byhan 356; Popovici II 156). Pentru etimonul slov. *šǫ̑la, -e*, Snoj 734 trimite la germ. de sus med. *schoule*, iar Striedeter-Temps, DLSlov. 221, la germ. de sus med. *schuole*.

4. **Termeni referitori la alimente, mâncăruri şi băuturi**

CUMPÍR s.m./s.n. „cartof" Maiorescu 102 (pl. *-i*); Byhan 257: *cumpir, -u, -i, -urle*; Popovici II 103: *cumpir, -u, -i*; Cantemir 163; Kovačec 58: *cumpír, -u* s.n. (S), s.m. (J); Sârbu-Frăţilă 202; Pellis 2009 **patata**: *o cumpíra* (J), *cumpír* (S); *cumpíru* (B); ALR s.n. I, h. 196 **vrej de cartofi**: *no̯åta de cumpír*; Filipi, ALI, 1689 **cartof**: *ăn cumpír (doi̯ cumpíre)* (J); *un cumpír (doi̯ cumpír)* (S, N, Sc, L, Şc, T, Z, M); *un cumpír (do cumpíre, doi̯ cumpír)* (B); *un cumpír (do cumpíre)* (C); Filipi, ALI, 1690 **tubercul**: *un cumpír (doi̯ cumpír)* (S, N, Sc, L, T, Z, M); *un cumpír (do cumpíre, doi̯ cumpír)* (Şc); *un cumpír (do cumpíre)* (C); vezi şi Filipi, ALI, 1018 **hai să scoatem *cartofi***.

Et.: cr. *kumpír*, *krúmpir*, slov. *krompír*, *krumpír* < germ. *Grumbir(n)e* (Byhan 257; vezi şi Popovici II 103); cr. *krumpir*, prin disimilarea totală a primului *r* (Sârbu-Frăţilă 202). Pentru cr. *krùmpîr*, Striedeter-Temps, DLSkr. 149-150, trimite la bav.-austr. *[Grund]pirn*; Skok II 215, s.v. *krùmpïr*, indică drept etimon al cr. (Istria) *kūmpîr* – germ. de sus mod. *Gruntbir = Grundbirne*. Formele din slovenă – *krompír*, *krompîr* etc. provin din bav.-austr. *Grundbirne* (Striedeter-Temps, DLSlov. 160).

CUMPIRÍŢA *(o ~; do cumpiríţe)* s.f. „tubercul" (J) (Filipi, ALI, 1690 **tubercul**); Sârbu-Frăţilă 202: *cumpiríţ* s.m. „cartofiori".

Et.: dimin. de la *cumpir* (Sârbu-Frăţilă 202).

FRÚŞTIC, -U, -URLE s.m./s.n. „micul dejun" Byhan 220; Popovici II 111; Cantemir 166: *frúştiḱ, -ure*; Kovačec 81 (J); Sârbu-Frăţilă 213: *fruştíc*, *-ure*; Pellis 104 **il pasto del mattino**: *frùstic* (J); Filipi, ALI, 728 **mâncăruri în cursul zilei**: *ăn frúştic (doi̯ frúştice, doi̯ frúştic)* (J); *un frústic (doi̯ frústic*) (S); *un frúştic (doi̯ frúştic)* (N, Sc, L, Şc, T, Z, M); *un frúştic (do frúştice)* (B).

Et.: cr. *frùštik*, slov. *fruštuk* (Byhan 220); cr. *frustik* (Popovici II 111); germ. *Früstück* (Sârbu-Frăţilă 213). Cr. *frȕštik* < bav.-austr. *Frustuck* (Striedeter-Temps, DLSkr. 126; vezi şi Skok I 534, s.v. *frȕštik*); cf. şi slov.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

fruštuk, pentru care vezi Striedeter-Temps, DLSlov. 124. Vezi şi Maria Purdela Sitaru, Livia Vasiluță, *Cercetări etimologice*, Bucureşti, Ed. Univers Enciclopedic, 2002, p. 122.

JÚPĘ s.f. „supă" Byhan 395.

Et.: slov. *župa*, ven. *sopa*, it. *zuppa* „idem" (Byhan 395); vezi şi cr. *žȕpa*. Slov., cr. *žȕpa* „idem" < germ. *Suppe* (Skok I 785, s.v. *júha*); pentru etimonul slov. *žúpa*, Snoj 875 trimite la germ. de sus med. *suppe*, iar Striedeter-Temps, DLSlov. 255 la germ. de sus med. tz., germ. de sus premod. *suppe*, germ. de sus mod. *Suppe*.

ŞNÍȚLE s.n. „şnițel" Sârbu-Frățilă 284.

Et.: cr. *šnicla* „escalop" (Sârbu-Frățilă 284). Cuvântul croat este un împrumut din germ. *Schnitzel* „şnițel, escalop" (Striedeter-Temps, DLSkr. 200).

ŞPEC s.m. „slănină afumată" Filipi, ALI, 706 **slănină afumată:** *un ~*; *(doi̯ şpec)* (L).

Et.: cr. *špȅk* „slănină" (< germ. de sus mod. *Speck*, germ. de sus med. *spëc* – Striedeter-Temps, DLSkr. 202; vezi şi Skok III 303, s.v. *sôl*).

ŞPRIȚ, -U, -URE, -URLE (J) s.m./s.n. „şprițʺ Kovačec 191 (*[dåț âm] dói̯ şprí̯ture şi dói̯ ví̯rure!*); Filipi, ALI, 1209 **sulfat de cupru, piatră vânătă**: *un şpriț (do şprí̯ture)* (B, Şc), *şpriț* (m.) (T, M, C), *un şpriț (doi̯ şpriț)* (Z)[3].

Et.: cr. *špric* „Spritze, Feuerspritze" (< germ. de sus mod. *Spritze*, respectiv bav.-austr. *Spritz*[e] – Striedeter-Temps, DLSkr. 205; vezi şi Skok I 271, s.v. *cmȉkati*).

ŞTRÚCÎL', ŞTRÚCL'I s.m. „ştrudel cu mere" ALR s.n. IV, h. 1079 **ştrudel cu mere**; Byhan 355: *strucl'i* (fără indicarea sensului); Puşcariu SI III 326: *strucl'i* (pl.) „un fel de găluşti".

Et.: cr. *struk* „Stock, Gestalt, Leben" sau ven. *struco* „Ausdruck, Saft" (Byhan 355). Puşcariu SI III 76 consideră eronată etimologia propusă de Byhan, precizând că termenul istroromân trebuie raportat la cr. *štruklji*. Cr. *štrȕklji* „plăcintă, ştrudel cu brânză de vaci" < stir. *Struckel* „prăjitură cu umplutură de diferite feluri, cunoscută mai ales ca *Strudel*", carint. *strugg·l, Struckel* – Striedeter-Temps, DLSkr. 212; vezi şi Skok III 418, s.v. *štrȕkalj*; cf. şi slov. *štrúkelj, -klja*, pentru care vezi Striedeter-Temps, DLSlov. 232; Snoj 743.

ŞTRÚDEL s.n./s.m. „ştrudel" Sârbu-Frățilă 285; Filipi, ALI, 727 **alte prăjituri**: *un ştrúdăl (doi̯ ştrúdl'i)* (Sc, T, Z).

[3] Pentru Zancovți avem explicația: *şpriț̦u se face de vidriiol şi de jåpna*, astfel că ir. *şpriț* este un termen generic pentru soluția folosită la stropit, şi nu pentru elementele componente ale acesteia.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

Et.: cr. *štrúdl* „plăcintă cu brânză coaptă în tipsie” < germ. *Strudel* „idem” (Sârbu-Frățilă 285). Pentru etimonul cuvântului croat, vezi şi Skok III 418, s.v. *štrȕkalj*; Striedeter-Temps, DLSkr. 212.

ȚÚCĂR s.m. „zahăr” Byhan 372; Popovici II 161; Cantemir 184; Sârbu-Frățilă 291: *Cum zičeț voi ţucăr ali sečer?* („Cum ziceți voi, zahăr sau secer?”); ALR II, MN, 6911 **răspuns la întrebarea: ce este dulce?**; ALR s.n. IV, h. 1136 **zahăr**; Filipi, ALI, 619 **zahăr**: *ţúker* (J, L, Şc, T, Z, M, C), *ţúcor* (S, N, Sc, B).

Et.: slov. *cúker*, ven. *zùcaro* (Byhan 372; Popovici II 161); slov. *cúker* (< germ. *zucker*) sau direct din germană (Sârbu-Frățilă 291); cf. şi cr. *cùkar*, *cùkor*. Slov. *cúker, -kra*, cr. *cùkar, cùkor* < germ. de sus mod. *Zucker* < it. *zucchero* (Striedeter-Temps, DLSlov. 105; Snoj 77; Striedeter-Temps, DLSkr. 112; vezi şi Skok III 384, s.v. *šèćer*).

5. **Termeni referitori la îmbrăcăminte şi încălțăminte**

^{O}ÀNZUχ (J) Pellis 679 **panno** „țesătură (de haine); stofă, postav; pânză”.

Et.: cr. *àncug* „costum de haine” (< germ. de sus mod. *Anzug* „idem” – Striedeter-Temps, DLSkr. 100).

FÍRTUH, -URE s.n./s.m. „şorț” Byhan 216: *firtuh́* (J); Cantemir 166; Sârbu-Frățilă 212: *firtúh* s.m.; ALR s.n. II, h. 541 **şorțul fierarului**: *firtuɧu* [a]; Pellis 632 **grembiule**: *firtuχu* (J); Filipi, ALI, 672 **şorț**: *ăn firtuh (doi̯ firtuh)* (J).

Et.: cr. *fértoh*, germ. *Fürtuch* (Byhan 216); cr. *fertuh, firtoh* „şorț” < germ. dial. *Fürtuch = Vortuch* (Sârbu-Frățilă 212). Pentru etimonul cuvântului cr., vezi şi Skok I 513, s.v. *fertuh*; Striedeter-Temps, DLSkr. 120.

LÁIBĂȚ, **LAIBȚ** s.m. „laibăr, vestă” Sârbu-Frățilă 222; ALR s.n. IV, h. 1181 **vestă**; Pellis 625 **panciotto**: *lái̯bez* (J).

Et.: cr. *lâjbac*, slov. *lajblec* (germ. *Leibel*) (Sârbu-Frățilă 222) „vestă, jiletcă”. Cr. *làjbec*, *lájbac* < bav.-austr. *Leib* „vestă” + suf. *-ec*, *-ac* (Striedeter-Temps, DLSkr. 153, s.v. *làjbek*; vezi şi Skok II 262, s.v. *lájbac*).

ŞTOF, -U s.m. (J) „aba, postav; țesătură” Kovačec 192.

Et.: cr. *štȍf* „stofă; țesătură, material” (< germ. de sus mod. *Stoff* – Striedeter-Temps, DLSkr. 209; Skok III 337, s.v. *štȍfa*).

ŞUFÉȚE s.f. pl. „obială” Puşcariu SI II 224; Sârbu-Frățilă 32.

Et.: cf. germ. *Schuhfetzen*.

6. **Relații sociale. Naționalitate**

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

FRĂIER s.m. „logodnic” Popovici II 110 „mire”; Puşcariu SI II 224, SI III 310: *frăi̯ar*; Cantemir 166; Kovačec 81: *frăi̯er, -u* (S), *frăi̯ar, -u* (J); Sârbu-Frăţilă 32, 213: *Ke-ţ va veri frăieru* („Că-ţi va veni logodnicul”); ALR I/II, h. 247 **iubit**: *ca fi̯éţa u̯ắre fru̯ắi̯ăru* (B), *ca fétina u̯ắre um frắi̯ăr* (J); ALR I/II, h. 258 **miri**: *écu vínu fru̯ái̯ări* (B); *acmu̯ó víru frắi̯ari* (J); Flipi, ALI, 451 **a) logodnic**: *ăn frăi̯er (doi̯ frăi̯ere)* (J); *un frăi̯er (doi̯ frăi̯er)* (S, N, Sc, B, T, Z, M, C); *un frăi̯ar (doi̯ frăi̯ar)* (L, Şc, C); Flipi, ALI, 459 **b) mire**: *frăi̯er (doi̯ frăi̯er, doi̯ frăi̯ere, trei̯ frăi̯eri*) (J).

Et.: cf. cr. *fràjar* (Popovici II 110); cr. *frajar*; cf. slov. *frajer* < germ. *Freier* „mire” (Sârbu-Frăţilă 213). Slov. *frájer, -ja* < probabil din germ. colocvial *Freier* „dandi” (Snoj 158); cr. *frajar* (Istria) < postverbalul *fraj* (vezi *fraiéi*) + suf. *-ar* (Skok I 528, s.v. *fràjati*). Vezi şi Striedeter-Temps, DLSkr. 124, s.v. *fraj*.

FRĂI̯ERIŢĘ s.f. „logodnică” Byhan 219; Cantemir 166; Kovačec 81: *frăi̯eriţe, -a, -e* „iubită, logodnică” (S); Sârbu-Frăţilă 213; Flipi, ALI, 451 **b) logodnică**: *o frăi̯eriţa (do frăi̯eriţe)* (J, Sc, B, T, Z, M); *o frăi̯eriţę (do frăi̯eriţe)* (S, N); *o frăi̯ariţa (do frăi̯ariţe)* (L, Şc); o *frăi̯ariţa (do fraiarí̯ţe)* (C).

Et.: cr. *fràjar*, germ. *Freier* + suf. cr., slov. *-ica* (Byhan 219); *frăi̯er* + suf. *-iţa* (Sârbu-Frăţilă 213).

FRĂI̯LA, -E// *frăila* s.f. „domnişoară” Popovici II 110.

Et.: cr. *frajla, -ica* (Popovici II 110). Vezi şi slov. *frâjla*. Cr. *frâjla* < germ. de sud *Fräule*, bav. *Fräyle*, şvăb. *Fraele*, *Fraile*, germ. de sus mod. *Fräulein* (Striedeter-Temps, DLSkr. 124; Skok I 528). Slov. *frâjla* < germ. *Fräulein* „domnişoară”, în pronunţie bav.-austr. (Snoj 158).

γROF, -U, -URE (J) s.m. „grof” Cantemir 167: *grof, -f*; Kovačec 87; ALR s.n. III, h. 886 **boier**: *γrof, -i*.

Et.: cr. kajk. *grȍf*, slov. *gròf, grófa*. Cr. *grȍf* < *gróf* (titlu feudal maghiar) < germ. *Graf* (Skok I 623); slov. *gròf, grófa* < germ. de sus med. bav. *graf, grave*, germ. de sus mod. *Graf* (Striedeter-Temps, DLSlov. 132; vezi şi Snoj 193). Vezi şi Maria Purdela Sitaru, Livia Vasiluţă, *Cercetări etimologice*, p. 53-54.

γROFÍŢA (art.), **-FÍŢE** s.f. ALR s.n. III, h. 887 **soţia boierului**.

Et.: derivat din *γrof* (*supra*) + suf. *-iţa* sau împrumut din cr. *grȍfica* (*grȍf* (*supra*) + suf. *-ica* – Skok I 623).

LÅNSMÅN s.m. „compatriot” Byhan 267.

Et.: deoarece vocala *a* este pronunţată rotunjit (*å*), cuvântul istroromân ar trebui raportat la o formă germană dialectală în care vocala *a* să fie pronunţată *o*; cf., astfel, bav.-austr. *Londsmon* [*lǫntmǫn*] „idem” (vezi Striedeter-Temps, DLSlov. 165, s.v. *lančman*).

7. **Armată**

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

ĂRL¸ÁB s.n. „concediu” ALR s.n. IV, h. 960 **1. permisie; 2. concediu**.

Et.: cr. *urlab* „idem” (< germ. *Urlaub* în pronunție bavarez-austriacă – Striedeter-Temps, DLSkr. 220).

CASÅRNA s.f. „cazarmă” ALR s.n. IV, h. 952 **cazarmă**.

Et.: cr. *kȁsârna* „idem” (< cf. bav.-austr. dial. *kasarn* – Striedeter-Temps, DLSkr. 141; vezi şi Skok II 250, s.v. *kvaderna*), slov. *kasárna* (vezi Striedeter-Temps, DLSlov. 146; Snoj 262).

DÉCÕγE, DÉCÕγ s.n. „tranşee” ALR s.n. IV, h. 966 **tranşee**.

Et.: cf. germ. *Deckung* „(mil.) adăpost”.

FIGLIMÅN s.m. Byhan 215.

Et.: germ. *Flügelmann* „(mil.) primul sau ultimul soldat din flanc; soldatul din extrema flancului” (Byhan 215), cu trecerea dialectală *a*: *å*.

ÍBUÐγE s.f. „manevră” ALR s.n. IV, h. 957 **manevră**.

Et.: cf. germ. *Übung* „(mil.) aplicație”.

LÅγĂR s.n. „tabără” ALR s.n. IV, h. 958 **tabără**.

Et.: cf. germ. *Lager* „idem”.

OFIȚÍR, -U, -Ø, -I s.m. (J) „ofițer” Cantemir 173; Kovačec 136; Flora, MALGI, h. 128 **ofițer**: *òfiȶír, òfiȶíru; (doi) òfiȶír, òfiȶíriꞏ* (J, S, N, Sc, B); *(ur) òfiȶíru;* (mai mulți) *òfiȶír, òfiȶíriꞏ* (L).

Et.: cr. *ofȉcîr*, *oficíra*, slov. *oficîr, -ja* „idem”. Cr. *ofȉcîr* este un împrumut din limbajul militar austriac; cf. germ. de sus mod. *Offizier* < fr. *officier* (Striedeter-Temps, DLSkr. 165; vezi şi Skok II 545, s.v. *oficij*). Slov. *oficîr* < germ. de sus mod. *Offizier* (Striedeter-Temps, DLSlov. 185; Snoj 465).

RECRÚT, -Ț s.m. „recrut” ALR s.n. IV, h. 942 **recrut**.

Et.: cr. *rèkrût* „idem” (< cf. austr. dial. *rekrut*; germ. de sus mod. *Rekrut* – Striedeter-Temps, DLSkr. 183, s.v. *règrût*), slov. *rekrūt* (< germ. de sus mod. *Rekrut* – idem, DLSlov. 209; vezi şi Snoj 613).

VÅHTĘ, -E s.f. „pază, gardă” Cantemir 185; ALR s.n. IV, h. 961 **santinelă**: *wǫ́ɦta*.

Et.: cr. *vahta* „gardă, pază, santinelă”, slov. *vahta* „gardă, pază”. Cr. *vahta* < mai vechiul germ. de sus mod. *wacht* f., apoi *Wache*, germ. de sus med. *wahte* f.; azi: bav. *die Wacht*, şvăb. *Wacht* f., alături de *Wache* (Striedeter-Temps, DLSkr. 221). Slov. *vahta* < germ. de sus med. *wahte, waht* f.; germ. de sus mod. *Wacht*, *Wache* (Striedeter-Temps, DLSlov. 243).

VÅHTMAȘTR s.m. „sergent”, înregistrat de Weigand şi preluat de Byhan 387 şi de Popovici II 163.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

Et.: germ. *Wachtmeister* (Byhan 387; Popovici II 163). Vezi şi cr. *vä̀htmâjstor* „idem” < germ. de sus mod. *Wachtmeister* (Striedeter-Temps, DLSkr. 221).

8. **Termeni care denumesc unităţi de măsură şi monede**

CLÅFTER, -U, -I s.m. „stânjen” Maiorescu 100; Byhan 242; Popovici II 98; Puşcariu SI III 306: *clåftar*.

Et.: slov. *klafter*, cr. *klàftar* (Byhan 242; Popovici II 98). Cr. *klä̀ftar, -tra* (Istria), *klä̀fter* „idem” < germ. de sus med. *klâfter*, germ. de sus mod. *Klafter*; cf. şi cr. *klofter*, care provine dintr-o formă bavareză (Striedeter-Temps, DLSkr. 143; vezi şi Skok II 88). Slov. *klâftra*, *kláfter, -tra* < germ. de sus med. *klâfter*, germ. de sus mod. *Klafter*; vezi şi *klóftr* – Striedeter-Temps, DLSlov. 149; vezi şi Snoj 274.

CRÅI̯ȚER, -U, -I s.m. „creiţar” Byhan 254: *crai̯ţar*; Popovici II 101: *crai̯ţer, -u, -i*; Puşcariu SI III 307; Cantemir 163.

Et.: slov., cr. *krajcar*, ven. *craicer* (Byhan 254; vezi şi Popovici II 101). Slov. *krâjcar, -rja* „creiţar” < germ. de sus med. *kriuzer* (Striedeter-Temps, DLSlov. 156; Snoj 317); cr. *krä̀jcar* „creiţar, bănuţ de aramă” < germ. de sus mod. *Kreuzer*, germ. de sus med. *kriuzœre, kriuzer* (Striedeter-Temps, DLSkr. 147; vezi şi Skok II 177, s.v. *krä̀jcar*).

9. **Timpul şi diviziunile lui**

APRÍL s.m. (J) „aprilie” Byhan 187; Cantemir 157; Kovačec 23; Pellis 78 **aprile**: *aprìlu, aprìl* (J); Filipi, ALI, 358 **b) lunile anului**: *aprílu* (J).

Et.: cr., slov. *april*, vegl. *apráil* „idem” (Byhan 187). Slov. *aprîl* < germ. *April* (Snoj 18).

DEȚÉMBÂR, -U (J) s.m. „decembrie” Kovačec 68; Pellis 86 **dicembre**: *dez·émber* (J); Flora, MALGI, h. 230 **decembrie**: *deţémbîr(u) / deţémber(u)* (J); Filipi, ALI, 358 **b) lunile anului**: *deţémbăru* (J).

Et.: slov. *decémber, -bra* „idem” (< germ. *Dezember* – Snoj 98).

I̯ÉNĂR s.m. „ianuarie” Byhan 232.

Et.: germ. *Jänner* prin intermediul slovenei (Byhan 232). Slov. *jânuar, -ja* „idem” < germ. *Januar* (Snoj 234).

I̯ÚLI (J) s.m. „iulie” Byhan 235: *i̯ul’*; Popovici II 117: *i̯uliı̯*; Kovačec 97; Sârbu-Frăţilă 219; Pellis 81 **luglio**; Flora, MALGI, h. 225 **iulie**; Filipi, ALI, 358 **b) lunile anului**.

Et.: slov. *julij* „idem” (Byhan 235; Popovici II 117; Sârbu-Frăţilă 219). Slov. *júlij, -a* „idem” < germ. *Juli* (Snoj 244).

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

I̯ÚNI (J) s.m. „iunie” Byhan 235: *i̯uń*; Popovici II 117: *i̯uń*; Kovačec 97; Sârbu-Frățilă 219; Pellis 80 **giugno**; Flora, MALGI, h. 224 **iunie**; Filipi, ALI, 358 **b) lunile anului**.

Et.: slov. *junij* „idem” (Byhan 235; Popovici II 117; Sârbu-Frățilă 219). Slov. *júnij* „idem” < germ. *Juni* (Snoj 244).

NOVÉMBÂR, **-U** (J) s.m. „noiembrie” Kovačec 129; Pellis 85 **novembre**: *nov·èmber* (J); Flora, MALGI, h. 229 **noiembrie**: *novémbîr(u)* /*november(u)* (J); Filipi, ALI, 358 **b) lunile anului**: *novémbăru* (J).

Et.: slov. *novémber, -bra* „idem” (< germ. *November* – Snoj 452).

OHTÓBĂR (J) s.m. „octombrie” Byhan 292; Popovici II 131; Kovačec 135: *octóbâr* (J); Pellis 84 **ottobre**: *oct^{u}òber* (J); Flora, MALGI, h. 228 **octombrie**: *octóbîr(u)* / *octóber(u)* (J); Filipi, ALI, 358 **b) lunile anului**: *octóbăru* (J).

Et.: slov. *oktoběr* (Byhan 292). Slov. *oktǫ́ber, -bra* „idem” < germ. *Oktober* (Snoj 469).

Ț̯ĂI̯T s.m. „timp” Cantemir 184; Kovačec 202 (J); Sârbu-Frățilă 32, 290.

Et.: germ. *Zeit* „idem” (Sârbu-Frățilă 290). Vezi şi cr. *cajt* „idem” (< germ. de sus mod. *Zeit* – Striedeter-Temps, DLSkr.108; vezi şi Skok I 250, s.v. *cȁ̈jt*), slov. *cájt* „idem” (< limbajul uzual bav.-austr. *Zeit* – Striedeter-Temps, DLSlov. 97).

ÚRĘ, -E (J) s.f. „oră; ceas (obiect)” Maiorescu 127: *ură, -e*; Byhan 376; Popovici II 162; Cantemir 184; Kovačec 207: *úra, -e* „oră; ceas; vreme, (perioadă scurtă de) timp” (J); Sârbu-Frățilă 293; Pellis 664 **orologio**: *ùra* (J, S, B); Filipi, ALI, 654 **ceas de buzunar**: *úra de/za jep* (J, Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C); *úrę za zep/jep* (S, N).

Et.: cr., slov. *úra*, *ùra*, istr. *úra* (Byhan 376; vezi şi Popovici II 162, Sârbu-Frățilă 293). Slov. *ûra* „ceas; oră; vreme” < germ. de sus mod. *Uhr*, germ. de sus med. *ûre, ûr* „ceas, oră” (Striedeter-Temps, DLSlov. 242; vezi şi Snoj 800); cr. *ȕra* „ceas; moment, oră potrivită” < germ. de sus mod. *Uhr* (Striedeter-Temps, DLSkr. 220; vezi şi W. Dahmen şi J. Kramer, *Le inchieste istro-rumene di Ugo Pellis*, p. 251); Skok II 662, s.v. *'ra* consideră că forma croată *ȕra* este de proveniență italiană (*ora*), cu o evoluție fonetică atipică (*ó* > *u*).

10. **Cuvinte referitoare la regnul vegetal**

HÁI̯BUT, -U s.m. „spânz” Maiorescu 107; Byhan 228; Popovici II 114.

Et.: germ. *Hagebutte* „măceş”, probabil prin intermediar sloven (Byhan 228).

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

KIMĂL' s.m./s.n.„chimion" Filipi, ALI, 1679 **chimion**: *ăn ~*; *(doi̯ kímel')* (J); *un kímel (do kímele)* (Şc).

Et.: slov. *kímelj, -mlja* „idem" (< germ. *Kümmel*) (Snoj 271).

MAI̯ORÅN „magheran" Maiorescu 111; Byhan 271 (preluat de la Maiorescu); Popovici II 122.

Et.: slov. *majorán*, *majarón* „idem" (Byhan 271; Popovici II 122). Vezi şi cr. *majòrān*, gen. *-ána* (Skok II 346, s.v. *mačùrana*); slov. *majorân* „idem" (< germ. de sus med. *maiorān*, germ. *Majoran* – Snoj 373, s.v. *majarộn*).

MÉRLIN s.m./s.n. „morcov" Maiorescu 112 (pl. *-i*); Byhan 274 (preluat de la Maiorescu); Popovici II 124; Kovačec 116: *mérlin, -u* (S, J); Sârbu-Frăţilă 228; Pellis 2004 **carota**: *mérlinu* (B); Filipi, ALI, 1693 **morcov**: *ăn mi̯érlin (doi̯ mi̯érline)* (J); *un mérlin (doi̯ mérlin)* (S, N, Sc, L, T, Z, M); *un mérlin (do mérline)* (B, Şc, C); Filipi, ALI, 1819 **ruşinea fetei** *(Daucus carota carota)* [morcov sălbatic]: *dívl'u mi̯érlin* (J).

Et.: cr. *mérlin* (Byhan 274; Popovici II 24; Sârbu-Frăţilă 228). Cr. *mérlin* < dimin. *Mearl*, *Mörle* al germ. *Möhre* „morcov" (Sârbu-Frăţilă 228; vezi şi Skok II 409, s.v. *mèrlin*[1]).

MERLINÍŢA, **-E** s.f. „morcov mic" (Sârbu-Frăţilă 228).

Et.: diminutiv de la *merlin* (Sârbu-Frăţilă 228).

ROJMARÍN s.m./s.n. „rozmarin" Sârbu-Frăţilă 268; Filipi, ALI, 1712 **rozmarin**: *ən ruzmarín (doi̯ ruzmarín, doi̯ ruzmaríne*) (J), *un rozmarín (doi̯ rozmarín)* (S), *un rojmarín (doi̯ rojmarín)* (N), *un rujmarín (doi̯ rujmarín)* (Sc, L, B, T, M, C), *un rujmarín (doi̯ rujmarín, do rujmaríne)* (Şc); *un lujmarín (doi̯ lujmarín)* (Z).

Et.: slov. *rožmarin, -a*; cf. şi cr. *ružmarin* „idem" (Sârbu-Frăţilă 268). Cf. şi cr. *rožmarin, rozmarin, lužmàrîn* „idem". Striedeter-Temps, DLSlov. 213; Snoj 632; Striedeter-Temps, DLSkr. 188, s.v. *rȕžmarin* dau drept etimon pentru formele din croată şi slovenă – germ. de sus mod. *Rosmarin*, în timp ce Skok III 175, s.v. *rȕsmarin* trimite pentru formele croate la it. *rosmarino*.

ŢICLĂMA s.f./s.m. „ciclamă" Filipi, ALI, 1818 **ciclamă**: *o ~*; *(do ţiclăme)* (J, L, B, Şc, T); *un ţiklăm (doi̯ ţiklăm)* (N).

Et.: slov. *ciklâma, -e* „idem" (< germ. austr. *Zyklame* – Snoj 72).

11. **Cuvinte referitoare la regnul animal**

CARF, -I s.m. „soi de peşte" Cantemir 160.

Et.: slov. *kàrf*, *kárfa* „crap, cyprinus carpio" (< germ. de sus vechi *karpfo*, germ. de sus med. *karpfe* – Striedeter-Temps, DLSlov. 146).

FAZĂN s.m. „fazan" Filipi, ALI, 791 **fazan**: *ăn ~*; *(doi̯ fazăne)* (J); *un faźăn (doi̯ faźăn)* (S); *un fajăn (doi̯ fajăn)* (N, Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C).

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

Et.: slov. *fazān*, cr. *fàzân*, gen. *fazána* „idem”. Slov. *fazan* < germ. de sus med. *fasant*, *fasân* „fazan”, germ. de sus mod. *Fasan* (Striedeter-Temps, DLSlov. 89, s.v. *bazān*; vezi şi Snoj 149). Cr. *fàzân* < germ. de sus mod. *Fasan*, germ. de sus med. *fasant* (Striedeter-Temps, DLSkr. 118; Skok I, 126, s.v. *bazijan*).

12. **Diverse**

ÁUSVAIS s.n. „permis, document” Sârbu-Frăţilă 188.

Et.: germ. *Ausweis* „idem” (Sârbu-Frăţilă 188).

BǪCσ s.n. (J) „ceară pentru pantofi” Pellis 849 **cera per le scarpe**.

Et.: germ. *Wachs* (pronunţie austriacă *båks*) (W. Dahmen şi J. Kramer, *Le inchieste istro-rumene di Ugo Pellis*, p. 265).

FÅRBĘ s.f. „vopsea” Maiorescu 104; Byhan 218 (preluat de la Maiorescu); Flora, MALGI, h. 110 **culoare**: *o fårba*; *fårbele* (J); Filipi, ALI, 305 **culoare**: *o fárba (do fárbe)* (J); vezi şi ALR II, h. 245 **albăstreală (în var)**: *f*u̯*årba*.

Et.: cr, slov. *farba, -e* „culoare, vopsea” (Byhan 218). Slov. *farba* < germ. de sus mod. *Farbe* (Striedeter-Temps, DLSlov. 89, s.v. *bârva*; vezi şi Snoj 147); cr. *fârba* < germ. de sus mod. *Farbe*, germ. de sus med. *varwe* (Striedeter-Temps, DLSkr. 117; vezi şi Skok I 507, s.v. *fârba*).

FLÅi̯ŞTER s.n. „compresă” ALR II, MN, 4200 ***compresă (pe locul bolnav)***.

Et.: cr. *flaštar*, kajk. *flašter* „pavaj; plasture” (< germ. de sus mod. *Pflaster* – Striedeter-Temps, DLSkr. 122; vezi şi Skok I 521, s.v. *flȁštar*); slov. *flášter* „idem” (< germ. de sus med. *pflaster*, germ. de sus mod. *Pflaster* – idem, DLSlov. 120).

γRUNTÓVNIŢA s.f. „carte funduară” ALR s.n. I, h. 148 **cartea funduară**.

Et.: cr. *grùntovnica* „carte funciară” (derivat de la *grȕnt* (*supra*) – Striedeter-Temps, DLSkr. 132, s.v. *grȕnti*; vezi şi Skok I 628, s.v. *grȕnat*).

LÅNSCARTE s.f. „hartă” Byhan 267.

Et.: Byhan 267 apreciază că termenul istroromân este o analogie după *lånsmån* (*supra*).

M·ÅRCA, M·ÅRKE s.f. „timbru (poştal)” ALR s.n. III, h. 875 **timbru (poştal)**.

Et.: cr. *mârka* „idem” (< germ. de sus mod. (*Brief*)*marke* – Striedeter-Temps, DLSkr. 159; vezi şi Skok II 378).

MAŞÍNA, MAŞIŃ s.f. 1. „maşină”; 2. „tren” Sârbu-Frăţilă 226; ALR s.n. III, h. 867 **tren**: *maşína* [a], *maşíne*; Flora, MALGI, h. 218 **tren**: *(o) maşína, do*o̯ *maşíne, maşínele* (J).

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

Et.: cr. *mašina* „idem” (Sârbu-Frățilă 226). Cr. kajk. pop. *mašina* „tren” < germ. de sus mod. *Maschine* < fr. *machine*, lat. *māchina* (Striedeter-Temps, DLSkr. 160); cf. şi slov. *mašîna* „Maschine”, pentru care vezi Striedeter-Temps, DLSlov. 178; Snoj 384.

NÍCHEL s.m. „nichel” Cantemir 173; ALR s.n. II, h. 574 **nichel**: *nícîl'*.

Et.: slov. *níkelj, -klja* „idem” (< germ. *Nickel* – Snoj 446).

POP s.n. „cleiul pantofarului” ALR s.n. II, h. 520 **cleiul pantofarului.**

Et.: slov. *pòp, pópa* „clei, lipici” (< bav.-austr. *Pappe*, dial. *pǫp* – Striedeter-Temps, DLSlov. 198).

REȚIPÍS s.n. „recipisă” ALR s.n. III, h. 876 **recipisă**.

Et.: cf. germ. *Rezepisse* „idem”.

RÚSAC, -U (S) s.n. „desagă, rucsac” Kovačec 169.

Et.: cf. cr. *rùksak* „idem” (< germ. de sus mod. *Rucksack* – Striedeter-Temps, DLSkr. 188; vezi şi Skok III 107, s.v. *ranac*).

ŞCÓDĘ, -A s.f. „pierdere, pagubă” Maiorescu 121: *scodă, -e*: *Mi-a scodă făcut* („Mi-a făcut pagubă”); Byhan 339; Popovici II 155; Puşcariu SI III 324: *scodę*; Sârbu-Frățilă 283: *Porcu divl'iu na milion a facut şcoda oånč* („Porcul sălbatic (mistrețul) a făcut aici pagubă de un milion”); Kovačec 189 (J): *fåce* ~ (J) „face pagubă”; Filipi, ALI, 102 **pagubă**: *o şcóda (do şcóde)* (J, Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C); *o śćódę (do śćóde)* (S); *o şcodę (do şcóde)* (N).

Et.: cr., slov. *škòda* (Byhan 339; Popovici II 155). Cr. *šköda*, slov. *škǫ́da* „pierdere, pagubă” < germ. de sus vechi *scado*, germ. de sus med. *schade*, germ. de sus mod. *Schade(n)* (Striedeter-Temps, DLSkr. 195; Skok III 401, s.v. *šköda*, respectiv Striedeter-Temps, DLSlov. 219; vezi şi Snoj 728).

ŞCODOVÍNA, **-E** s.f. „pagubă” ALR s.n. IV, h. 992 **pagubă**.

Et.: *şcodova* pare a fi un caz oblic de la *şcoda* (*supra)* + suf. *-ina*.

ŞPAS s.n. „glumă” Sârbu-Frățilă 32.

Et.: slov. *špâs, -a* „glumă, petrecere” (< germ. de sus mod. *Spaß* „idem” < it. *spasso* – Striedeter-Temps, DLSlov. 223; Snoj 736); vezi şi cr. *špâjs*, în expresia *za špâjs* „în glumă” (< germ. *Spass*, bav. *(g)spəssig* – Skok III 408).

ŞPÓTU s.n. „strâmbătură” ALR II, MN, 6945 **strâmbături**.

Et.: cf. cr. *špot*, slov. *špòt* „batjocură” (< germ. de sus med. *spot*, germ. de sus vechi *spot*, germ. de sus mod. *Spott* – Striedeter-Temps, DLSkr. 204, s.v. *špötati*; Skok III 410, s.v. *špotati*, respectiv Striedeter-Temps, DLSlov. 225).

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

TÍNTĘ, -A (J) s.f. „cerneală, negreală” Maiorescu 126; Byhan 360; Popovici II 158; Cantemir 183; ALR s.n. II, h. 532 **vopsea**: *tinta*; ALR s.n. IV, h. 920 **cerneală**; Pellis 1302 **inchiostro**: *tìnta* (J, S, B).

Et.: cr., slov. *tinta* „idem” (Byhan 360; Popovici II 158). Slov. *tînta, -e* „cerneală” < germ. *Tinte* „idem” (Snoj 765), cr. *tînta* < it. *tinta*, germ. *Tinte* (Skok III 471, s.v. *tînta*). Nu este exclus nici ca termenul istroromân să fie un împrumut din it. *tinta* (vezi în acest sens, Arvinte, *Die Deutschen Entlehnungen* 180).

TURÍST, **-U, -I** s.m. (J) „turist” Kovačec 201.

Et.: cf. slov. *turîst, -a* „idem” (< germ. *Tourist* – Snoj 792).

ȚÅHAR, -E s.n. „arătător (la ceasornic)” ALR II, MN, 3906 **arătător (la ceasornic)**.

Et.: cf. cr. *cágar*, gen. *-ara*, slov. *cágar* „idem”. Cuvântul croat este un împrumut din bav.-austr. *tsagə* (Striedeter-Temps, DLSkr. 107, s.v. *càjger*; vezi şi Skok I 250, s.v. *càj̈ger*), iar cel sloven din carint. *tsāgə* (Striedeter-Temps, DLSlov. 96).

ȚÅ̯TIƉγA, -E s.f. „ziar” ALR s.n. IV, h. 926 **ziar**.

Et.: slov. *cájtinge* f. pl. „idem” (< bav.-austr. *Zeitung* – Striedeter-Temps, DLSlov. 97).

ȚIº̊ÅRE s.f. „țigară de foi” ALR s.n. IV, h. 1150 **țigară de foi**.

Et.: cr. *cigára*, slov. *cigâra* „trabuc, țigară de foi” (< germ. de sus mod. *Zigarre* – Striedeter-Temps, DLSkr. 109; idem, DLSlov. 101; vezi şi Skok I 261, respectiv Snoj 72).

ȚIŃ s.m. „zinc” ALR s.n. II, h. 576 **zinc**; ALR s.n. IV, h. 1035 **smalț**.

Et.: cr. *cinj*, *cȉn* „cositor” (< germ. *Zinn* – Skok I 266, s.v. *cȉn*; vezi şi Striedeter-Temps, DLSkr. 110); cf. şi slov. *cìn, cína* (< germ. de sus med. *zin*, germ. de sus mod. *Zinn* – Striedeter-Temps, DLSlov. 103; Snoj 73).

ȚÍRCUS s.n. „circ” ALR s.n. V, h. 1505 **circ**.

Et.: cr. *cìrkus* „circ, hipodrom, velodrom, şcoală de călărie acrobatică” (< germ. de sus mod. *Zirkus* – Striedeter-Temps, DLSkr. 111), slov. *cîrkus* (< germ. *Zirkus* – Snoj 75).

VÉƕSEL’U (art.), **VE¸SL’I** s.m. „macaz” ALR s.n. III, h. 873 **macaz**.

Et.: cf. germ. *Wechsel* „schimb, schimbare”, *Kreuzwechsel* „macaz de încrucișare”.

ZÅ̯IFA, **-E** s.f. „săpun” Maiorescu 120: *saif*; Popovici II 117, 168: *jå̯ife, -a*; Byhan 333, 387, 394: *şáifę, jáifę, jå̯ifę, jål’fę*; Puşcariu SI II 224: *zå̯ifę*; Cantemir 186; Kovačec 228: *jå̯ifę, -a* (B), *jå̯ifa* (J); Sârbu-Frățilă 32, 301; ALR s.n. II, h 513 **clăbuci (de săpun)**: *spúme de jǻ̯ifa*; Pellis 1084 **sapone**: *jaifa* (J), *jº̊ὼifa* (S); *jòifa* (B); Flora, MALGI, h. 105 **săpun**: *o*

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

j^{ѡ}*åifa*; *do*^{o} *j*^{ѡ}*åife*; *j*^{ѡ}*åifele* (J, S, N, Sc); *jåifa*; *(mai multe*) *jåife, jåifele* (B); Filipi, ALI, 689 **săpun**: *o jåifa (do jåife*) (J, Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C); *o źåifę (do źåife)* (S, N).

Et.: pentru formele cu *j*, vezi slov. *žâjfa, -e* „săpun” (Byhan 394; Popovici II 117) (< germ. de sus med. timpuriu-bav. *źaife* – Striedeter-Temps, DLSlov. 248; vezi şi Snoj 863), cr. *žâjfa* „idem” (**saipo* > germ. de sus vechi. *seipha,* germ. de sus mod. *Seife* – Skok III 669, s.v. *žâjfa*), iar pentru cele cu *z*, vezi germ. *Seife* „idem” (Sârbu-Frăţilă 301).

Adjective:

BISEN, -NĘ „care muşcă” Cantemir 159.

Et.: cf. germ. *(ge)bießen* „muşcat, muşcător”.

FÅIN, **-Ę** „frumos” Cantemir 165.

Et.: cr., slov. *fajn* „fin, delicat, subţire” (< germ. de sus mod. *fein* – Striedeter-Temps, DLSkr. 116; idem, DLSlov. 113; vezi şi Skok I 517, s.v. *fîn*).

FÅITNO „umed” Puşcariu SI II 224; Sârbu-Frăţilă 32.

Et.: cr. *fa̍jtan* „umed” (< *fajta* (< germ. *feucht* „idem”) + suf. *-an* – Skok I 503, s.v. *fajta*); vezi şi Striedeter-Temps, DLSkr. 116.

FÉRTIG, -GHĘ „gata” Cantemir 165.

Et.: cf. germ. *fertig* „idem”.

FRÅĮ „liber” ALR s.n. VII, h. 2141 **slobozit**.

Et.: cr. *fraj*, slov. *fraj* (adv.) „liber; gratuit” (< germ. de sus mod. *frei* – Striedeter-Temps, DLSkr. 124; idem, DLSlov. 123; vezi şi Skok I 528, s.v. *frȁjati*).

HÚNŢUT s.m. şi adj. „mişel, ticălos”; Popovici II 115; Puşcariu SI III 312; Cantemir 168: *~, -ę*.

Et.: cr. *hȕncut* (Istria) „ticălos, nemernic” (< mai vechiul germ. de sus mod. *Hundsfutt*, alături de *Hundsfott*, bav. *Hundsfud* – Striedeter-Temps, DLSkr. 137; Skok I 694, s.v. *(h)ùncut*).

LAKĮRÚITA „lăcuită” în *lakįrúi̯ta pắnza* ALR II, MN, 3925 **muşama**.

Et.: adjectiv provenit din participiul vb. **lakirui* (< cr., slov. *lakírati* „a lăcui” < germ. de sus mod. *lackieren* – Striedeter-Temps, DLSkr. 154, s.v. *lȁk*; idem, DLSlov. 165, s.v. *lāk*).

ŞPÁSĂN, **-NĘ** „glumeţ” Cantemir 182.

Et.: cf. slov., cr. kajk. *špâjsan* adj. „vesel, amuzant, comic” (< *špâjs* (*supra*) + suf. *-an* – Skok III 408, s.v. *špâjs*).

ŞVÅHĂN, ŞVÅHNA, -NO „slab, debil” Kovačec 193: *şvóhân, şvohna* (J); Sârbu-Frăţilă 286; ALR II, h. 82 **plăpând**: *fečór şvóhăn*.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

Et.: germ. *schwach* „slab” + formanții adjectivali de origine croată */a/n, -na, -no* (Sârbu-Frățilă 286).

ŞPRIȚÉ̦I̦T „bălțat, tărcat” Filipi 1535 **cal bălțat, tărcat**: ~ *că* (Şc).

Et.: adjectiv provenit din participiul vb. *şpriț́é̦i* (*infra*).

Acțiuni. Verbe

BERMÉ̦I̦ „a confirma, (la catolici) a întări taina botezului administrând tinerilor de 13-16 ani taina sfântului mir” Popovici II 92; Sârbu-Frățilă 191: *belmé̦i*: *Aşå se belmes, ca şi când te rę̦i meritå* („Aşa se confirmă, ca şi când te-ai mărita”).

Et.: cr. *bermati* (Popovici II 92); pentru etimon, la Sârbu-Frățilă 191 apare trimiterea: cf. cr. *birmati* variantă a lui *bermati* < germ. *werben*. Germ. *werben* a dat însă cr. *birmati (bermati)* „a recruta” (vezi Skok I 156, s.v. *bïrmanac*), astfel că termenul istroromân trebuie raportat la cr. *bêrmati, -am* „a confirma” < germ. de sus med. *firmen* „idem” (Skok I 512, s.v. *fermȁt*; vezi şi Striedeter-Temps, DLSkr. 103); cf. şi slov. *bîrmati*, pentru care vezi Striedeter-Temps, DLSlov. 91-92; Snoj 42.

COMANDIRÚI „a comanda, a stăpâni” Sârbu-Frățilă 199: *Pârla Tåliie-a comandiruit au čuda besęde slavuit cu-a noste limbe italiånske* („Până (= cât timp) a stăpânit Italia, multe cuvinte italieneşti s-au asemănat cu (cele) ale limbii noastre”).

Et.: cf. germ. *kommandiren* „a comanda” (Sârbu-Frățilă 199). Vezi şi cr. *komandírati* „a comanda” (< germ. de sus mod. *kommandieren* – Striedeter-Temps, DLSkr. 145).

CUHÉ̦I̦ „a fierbe; a găti” Maiorescu 102: *cuhesc, a cuhi, cuhit*; Byhan 256; Popovici II 103; Puşcariu SI III 307; Kovačec 57 (J); Sârbu-Frățilă 201: *Vreț un cafe cuhęi*? („Vreți să vă fac o cafea?”); Filipi, ALI, 1241 **mustul *fierbe***: *móştu cuhę́* (J, Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C); *víru cuhę́* (N).

Et.: cr., slov. *kuhati* „idem” (Byhan 256; Popovici II 103; Sârbu-Frățilă 201). Slov., cr. *kúhati* „idem” < germ. de sus vechi *kohhōn/kochōn* „idem” (> germ. *kochen*) (Snoj 332; Skok II 224, s.v. *kȕhati*; vezi şi Striedeter-Temps, DLSlov. 162; idem, Striedeter-Temps, DLSkr. 151).

FARBÉ̦I̦ „a vărui” *(i̯o farbés)* (J) Filipi, ALI, 559 **a vărui**.

Et.: cr. *fârbati, -am* „a vopsi, a colora” (< *fârba* (*supra*) – Skok I 507, s.v. *fârba*; vezi şi Striedeter-Temps, DLSkr. 117), slov. *farbati*, pentru care vezi Striedeter-Temps, DLSlov. 89. Ar putea fi vorba şi de un derivat pe teren istroromân de la *fárba* (*supra*).

FRAIÉ̦I̦ „a purta dragoste” Popovici II 110: *fraį̯i, -it, -esc(u), se fraį̯escu* „a se drăgosti”; Cantemir 166; Kovačec 81: *fraį̯i se* (G) „a face

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

curte, a curta"; ALR II, h. 157 **se logodesc**: *se scúpa fraịés*; Filipi, ALI, 450 **a avea relații de dragoste cu cineva**: *fraịę́ị se (ịo me fraịés*) (J, Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C); *mére na frå̀ịe* (N).

Et.: cf. cr. *fràjati, -ām* „a peți; a avea legături de dragoste" (< germ. *freien* „a peți, a cere în căsătorie" – Skok I 528, s.v. *fràjati*; vezi şi Striedeter-Temps, DLSkr. 124).

FRUŞTIKĘ́Į̣ „a lua micul dejun; a dejuna" Byhan 220; Popovici II 111; Cantemir 166; Kovačec 81 (J); Sârbu-Frățilă 32.

Et.: slov. *fruštukati, bruštekati* (Byhan 220); slov. *fruštukati*, cf. germ. *frühstücken* (Popovici II 111). Vezi şi cr. *frȕštikati* „a prânzi" (< *frȕštik* (*supra*) + *-ati* – Skok I 534, s.v. *frȕštik*; vezi şi Striedeter-Temps, DLSkr. 126, s.v. *frùštuk*). Poate fi vorba şi de un derivat pe teren istroromân de la *frúştic* (*supra*).

FURŞPANÍ (J) (doar în vorbirea persoanelor în vârstă) „a înhăma patru boi" Kovačec 82.

Et.: cf. germ. *Vierspänner* „trăsură cu patru cai", *vierspännig* „cu patru cai".

LUMPĘ́Į̣ „a chefui" Puşcariu SI II 224; SI III 314.

Et.: slov. *lumpati* „a duce o viață dezordonată; a petrece" (< bav.-austr. *lumpen* – Striedeter-Temps, DLSlov. 173); cf. şi cr. *lȕmpovati* „a benchetui, a vagabonda prin tot felul de taverne, a umbla haimana, a hoinări" (idem, DLSkr. 157).

PECL'Ę́Į̣ „a cerşi" Maiorescu 116: *peclesc*; Byhan 304; Popovici II 134; Puşcariu SI III 319: *peclivę́ị*; Kovačec 144: *petl'ę́ị* (J).

Et.: cr. **pekljati, -am*, slov. *patláti*, care sunt împrumutate din germană (Byhan 304); Popovici II 134 consideră verbul istroromân ca fiind derivat de la *pecl'år*. În ceea ce privește cr. *pekljati*, Skok II 652, s.v. *petljar* apreciază că acesta este un derivat de la *peklja* (*supra*) + suf. *-ati*. Striedeter-Temps, DLSkr. 172, s.v. *petljar*; idem, DLSlov. 193 consideră cr. *pètljati, pèkljati*, respectiv slov. *pétlati, -am* ca fiind împrumuturi din bav.-austr. *petteln*.

PEγLĘ́Į̣ „a călca (cu fierul de călcat)" Popovici II 135; Kovačec 145; Sârbu-Frățilă 249: *piglę́ị*: *Io neca meg zvadi (noşńa), ma nu m-e tot piglęito* („Mă duc să scot (costumul popular), dar nu mi-e tot călcat"); ALR s.n. IV, h. 1231 **calcă (rufele)**: *peɲlés* (pers. I).

Et.: derivat de la *pegl'a* (Popovici II 135); cr. *peglati* „a călca (haine, rufe)" (Sârbu-Frățilă 249). Vezi şi slov. *péglati* „idem". Skok II 631, s.v. *pégla* consideră termenul croat ca fiind un derivat de la *pegl(j)a* (*supra*) + *-ati*, iar Striedeter-Temps, DLSkr. 170-171 – împrumut din bav.-austr. *pögeln*, la fel ca slov. *peglati* (idem, DLSlov. 191).

ŞCODÍ (J) „a dăuna, a strica, a produce pagube" Sârbu-Frățilă 283; Kovačec 189.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

Et.: cr. *škoditi* „a vătăma, a dăuna; a aduce prejudicii, a strica, a face rău” (Sârbu-Frățilă 283). Vezi şi slov. *škōditi*. Cr. *škȍditi*, slov. *škōditi* < *škȍda* (*supra*) + *-iti* (Skok III 401, s.v. *škȍda*; Snoj 728; vezi şi Striedeter-Temps, DLSkr. 195, s.v. *škȍda*; idem, DLSlov. 219, s.v. *škọ́da*). Poate fi vorba şi de un derivat pe teren istroromân de la *şcóda* (*supra*).

***ŞEIJ́KĘ́I̯** în *şeŋ́kés de bᵉ́ vir* ALR s.n. V, h. 1269 **fac cinste**.

Et.: slov. *šenkati* „a dărui” (< germ. de sus med. *schenken*, germ. de sus mod. *schenken* – Striedeter-Temps, DLSlov. 217; Snoj 723).

***ŞIMFĘ́I̯** „a vătăma” ALR s.n. VII, h. 1887 **vatăm, vatămi**: *şimfés* (1).

Et.: cf. slov. *šímfati, -am* „a învinovăți; a ocărî; a certa” (< germ. *schimpfen* – Snoj 726).

ŞPARĘ́I̯ este notat de Byhan 347 cu sensul germ. „sparen, schonen” (= a economisi; a menaja”), iar de Popovici II 155 cu sensul „a păstra”; termenul este înregistrat şi de ALR s.n. V, h. 1259 **(eu) cruț banii**: *i̯o şparés*.

Et.: slov. **sparati, -am*, cf. slov. *šparljiv* „econom” (Byhan 347); germ. *sparen* (Popovici II 155). Slov. *špárati, -am* „a economisi” < germ. de sus med. *sparen* (Striedeter-Temps, DLSlov. 223; vezi şi Snoj 735). Există însă şi o formă croată *špárati* „a economisi” (< germ. de sus mod. *sparen* – Striedeter-Temps, DLSkr. 202; vezi şi Skok III 308, s.v. *sparènjat*).

ŞPOTĘ́I̯ „a-şi bate joc” Puşcariu SI II 95, 224, SI III 325: *spotę́i (+ cu)*; Kovačec 191 *şpotę́i se* (vb. refl.) (C); Sârbu-Frățilă 32; ALR s.n. VI, h. 1643 **el îşi bate joc de noi**: *i̯e se şpotᵉ́ă cătră noi*; Filipi, ALI, 206 **a face grimase**: *şpotę́i̯ se (i̯o me şpotés*) (J, Şc, T), *şpotę́i̯ se (i̯o me şpotésc)* (Sc).

Et.: cr. *špȍtati* „a ocărî, a certa”, slov. *špotáti, -am (koga)* „a înjura”, ~ *se* „a zeflemi, a batjocori” (< germ. de sus med. *spot(t)en*, germ. de sus vechi *spottôn*, germ. de sus mod. *spotten* – Striedeter-Temps, DLSkr. 204; Skok III 410, respectiv Striedeter-Temps, DLSlov. 225).

ŞPRIȚĘ́I̯ „a stropi” Sârbu-Frățilă 285; ALR s.n. I, h. 226 **stropeşte (via)**: *oşprițís ruja*; Filipi, ALI, 1208 **a stropi**: *şprițíę́i̯ (i̯o şprițís)* (J, N, Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C); *sprițíę́i̯ (i̯o sprițíésc)* (S).

Et.: germ. *spritzen* (Sârbu-Frățilă 285). Cuvântul german a intrat şi în croată şi slovenă: cr. *špr̈icati* „a împroşca; a pulveriza; a stropi” (< germ. de sus mod. *spritzen* – Striedeter-Temps, DLSkr. 205; vezi şi Skok III 343, s.v. *sẗicati (se)*), slov. *šprícati, -am* „a stropi” (Striedeter-Temps, DLSlov. 225; Snoj 738), astfel încât e posibil ca termenul istroromân să fi fost împrumutat prin intermediul uneia dintre aceste două limbi. Nu este exclus nici ca termenul istroromân să fie un derivat de la *şpriț* (*supra*).

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

***ŞTRAFÉ̯I** „a condamna” ALR s.n. IV, h. 997 **l-a condamnat**: *l-au̯ ştrafé̯it*; vezi şi ALR s.n. IV, h. 978 **l-a bătut pe înfundate**: *ştrafé̯it* (part.).

Et.: cf. slov. *štráfati, -am* „a pedepsi” (< germ. de sus med. *strâfen*, germ. de sus mod. *strafen* – Striedeter-Temps, DLSlov. 231, s.v. *štráfa*); cf. şi cr. *štrof* „amendă, pedeapsă” (Striedeter-Temps, DLSkr. 212; Skok III 418).

TREFÍ, **-ÉSC** „a (se) întâlni” Byhan 362; Popovici II 159: *s-a trefit cu i̯e*; Cantemir 183: *trefi se* „a se întâlni; a se întâmpla”; Kovačec 199: *trefí (pre)* „a întâlni” (J); *trefi se* (S) refl. „a da de cineva”: *trefí se úr pre åt*.

Et.: cr. *trefiti* „a (se) întâlni” (Byhan 362; Popovici II 159). Cr. *trèfiti*, *trèfiti se* < germ. de sus mod. *treffen, sich treffen* (Striedeter-Temps, DLSkr. 218; Skok IV 496, s.v. *trèfiti*).

Interjecţii:

MARŞ „marş” Cantemir 170; Sârbu-Frăţilă 226; ALR s.n. III, h. 666 **răspuns la întrebarea: cum alungi câinele?**.

Et.: cr. *marš*, slov. *mârš* „idem” < germ. *Marsch* (Sârbu-Frăţilă 226).

ŢÚRIC (J); *ţurík* (Sc, L, B, Şc, T, C); *ţurícai̯* (N) – Filipi, ALI, 1549 **strigăt cu care se trag caii înapoi**.

Et.: cr. *curik* „înapoi” (< germ. de sus mod. *zurück* – Striedeter-Temps, DLSkr. 112); cf. şi slov. *c(u)rúk*, pentru care vezi idem, DLSlov. 105.

Numerale:

TAUJÂNT „o mie” Popovici II 157: *táu̯jen* (J); Puşcariu SI II 224: *tauzănt*; Kovačec 195: *tåvjânt* (rar: *tåjânt*) (J); Sârbu-Frăţilă 32, 287; ALR s.n. VI, h. 1777 **o mie una de oi**: *n tå̯ojend^{t} ‿şi ur*; h. 1778 **o mie două oi**; h. 1779 **două mii**; Pellis 47 **mille**: *’n-tá̯jent* (J); Flora, MALGI, h. 274 *mie*: *tájînd* (J).

Et.: slov. *taužent* < germ. *Tausend* „idem” (Sârbu-Frăţilă 287); vezi şi forma slov. *tâvžent* (Snoj 753; Striedeter-Temps, DLSlov. 237), pe care Striedeter-Temps o explică dintr-o formă germană mai veche (germ. de sus med.- bav.) **taužent*, indicând şi o formă fonetică medievală în insulele lingvistice de limbă germană din Slovenia (Zarz): *taužent*, care explică mai bine forma cu *j* din slovenă, respectiv din istroromână.

Calcuri:

VRT DE VIR (J) „viţă de vie” Puşcariu SI II 225.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

– corespunde germanului *Weingarten* „idem” (Puşcariu SI II 225).

POLOJÍ „a da (examen)” Sârbu-Frățilă 254.

Et.: cr. *položiti (se)* „idem”, calc după germanul *Prüfung ablegen* „a depune examen” (Sârbu-Frățilă 254).

În loc de concluzii:

1. Din materialul înregistrat în atlasele lingvistice se observă că răspândirea elementelor de origine germană în satele în care se vorbeşte istroromâna nu este uniformă. Astfel, se întâlnesc următoarele situații:

a) împrumutul german este folosit doar în varianta de nord a istroromânei, în timp ce în satele de la sud de Monte Maggiore, pentru aceeaşi noțiune, există elemente de proveniență italiană sau croată (ex.: *şúştar(u)* în Jeián, respectiv *càligér(u)* (L, B, Sc, N, S) – Flora, MALGI, h. 111 **pantofar**; *fírtuh* (J), *tarvérs* (S, Sc, L, B, T, C), *tarvés* (N, Şc, M) şi *traverson* (Z) – Filipi, ALI, 672 **şorț**; *fínger* (J), *napərśńac* (S, N, Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C) – Filipi, ALI, 685 **degetar** etc.);

b) cazuri în care termenul german este prezent în Jeián şi doar într-o parte din satele din sud, în timp ce în celelalte se folosesc, pentru aceeaşi noțiune, împrumuturi de alte origini (ex.: *şpíța* (J – alături de *vərh*; Sc), *ərt* (S), *vərhu* (N, L, B, Şc, T), *púnta* (Z, M, C) – Filipi, ALI, 1122 **vârful țăruşului** etc.);

c) cazuri în care împrumutul german este folosit în toate localitățile cu vorbitori de istroromână (ex.: *krâmp* (J, S, N, Sc, L, B, Şc, T, Z, M, C) – Filipi, ALI, 998 **târnăcop** etc.);

d) cazuri în care cuvântul german apare doar în una sau mai multe localități de la sud de Monte Maggiore, lipsind în Jeián (ex.: *şpek* (L), *pancéta* (J, N, Sc), *zâbilɛ* (S), *slanina* (B), *coja de pork* (M, C) – Filipi, ALI, 706 **slănină afumată** etc.);

Aşadar, şi repartiția teritorială a cuvintelor de origine germană din istroromână confirmă faptul că există diferențe lexicale notabile nu numai între varianta de nord şi cea de sud a acestui idiom, ci şi în cadrul aceleiaşi variante[4].

2. O parte din termenii istroromâni de origine germană se regăsesc şi în Banat şi în Transilvania şi au, probabil, o circulație mult mai mare, aspect care constituie o consecință a influenței exercitate de limba şi de cultura germană asupra tuturor provinciilor care au făcut parte din Imperiul Habsburgic.

[4] Vezi, în acest sens, August Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, Bucureşti, EA, 1971, p. 195: „În lexicul istroromân există deosebiri importante atât de la sat la sat, cât şi în interiorul satelor, de la vorbitor la vorbitor. Deosebiri există chiar şi în cadrul aceleiaşi familii, după sexul şi vârsta subiectului”.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

Abrevieri

a, art. = articulat
adj. = adjectiv
adv. = adverb
austr. = austriac
B = Bârdo
bav. = bavarez
bav.-austr.= bavarez-austriac
C = Costârcean
carint. = carintian
cf. = confer
cr. = croat
čak. = (dialectul) čakavian
dial. = dialect(al)
dimin. = diminutiv(al)
f. = feminin
fr. v. = francez(ă) vechi(veche)
G = Gradigne
gen. = genitiv
germ. de sus med. = german(ă) de sus mediu/medie
germ. de sus mod. = german(ă) de sus modern(ă)
germ. de sus premod. = german(ă) de sus premodern(ă)
germ. de sus vechi/veche = german(ă) de sus vechi/veche
h. = hartă
ir. = istroromân
istr. = istriot
it. = italian
J = Jeiăn
kajk. = (dialectul) kajkavian
L = Letai
lat. = latin
m. = masculin
M = Miheli
MN = material necartografiat
N = Noselo
part. = participiu
pers. = persoană
pl. = plural
pop. = popular
refl. = (verb) reflexiv
S = Suşnievița
s. = substantiv
Sc = Sucodru
srb. = sârbesc
Şc = Şcabici
şvăb. = şvăbesc
sg. = singular
slov. = sloven
stir. = stirian (dialect din Stiria)
suf. = sufix
s.v. = sub voce
T = Tărkovți
vb. = verb
vegl. = vegliot
ven. = dialectul venețian
Z=Zancovți

ÉLÉMENTS D'ORIGINE ALLEMANDE DANS L'ISTROROUMAIN

(Résumé)

À côté des mots hérités du latin, des emprunts d'origine slave (vieux slave, croate et slovène) et italienne (l'italien littéraire, le dialecte vénitien), dans

BDD-A6385 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)

le lexique de l'istroroumain il y a aussi quelques termes d'origine allemande. La plupart de ces éléments ont pénétré dans le dialecte istroroumain par l'intermédiaire du croate et/ou du slovène. Dans cette étude nous avons présenté quelques uns de ces termes que nous avons classifiés du point de vue sémantique.

BDD-A6385 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:04 UTC)